

SOLIDARITA

www.socsol.cz

cena 40 Kč solidární cena 60 Kč

26/135

IMPÉRIA A IMPERIALISMUS

4

**MARKÉTA JUŘICOVÁ:
VLÁDA RASISMU A ŠKRTŮ**

30

**SERGEJ ŠLIAPNIKOV:
PROTESTY PRACUJÍCÍCH V ČÍNĚ**

22

**MATĚJ ČERVENKA:
SÚDÁN - ZAPOMENUTÁ VÁLKA**

10

**JAN MÁJÍČEK:
ZESLÁBLÝ TYRAN**

34

**MARTIN CHURAŇ
UKRAJINSKÝ DLUH A LEVICE, ANEB
JAK TO NEDĚLAT**

26

**JOSEF MATĚJKA:
ICE A FRONTEX
VLHKÝ SEN NOVÉ PRAVICE**

12

**PAVEL ŠNAJDR
ZIMMERWALD:
SOCIALISTÉ A VÁLKA**

36

VALERIE, VZPOMÍNÁME

SOLIDARITA

WWW.SOCSOL.CZ

3

„Soustavně číst – a tedy nejlépe i předplácet – časopis Solidarita má hned tři podstatné významy. Předně jde o normální okysličení mozku jiným pohledem na stejný svět, jenž takřka ve všech ostatních zdrojích zůstává zcela zabalen do totality cíleně selektovaných – většinou bezvýznamných – faktů a jednostranných výkladů. Solidarita do ničeho takového neupadá, naopak, je jedním z mála kroků vpřed mezi Skyllou manipulátorů shora a Charybdou neuspořádaných tlachů v digitálním vesmíru. Za druhé, se Solidaritou vstupujeme do

světa určité levicové tradice, kterou kdysi charakterizovalo heslo „Ani Washington, ani Moskva, ale mezinárodní socialismus“, tedy tradice, které jde o „socialismus zdola“, o skutečnou demokracii. A konečně: četba a předplatné Solidarity je solidaritou s ní, s jejím přetrváním na „trhu“ tištěného slova. Solidaritou s těmi, kteří usilují o reálnou a přijatelnou změnu poměrů. A ovšem solidaritou jako takovou, solidaritou vůbec, tím, co dnes společnost nejvíc potřebuje.“
Martin Hekrdla, novinář

Milé čtenářky, milí čtenáři, žijeme v době polykrize a jedním z jejích projevů je soupeření velmocí na poli geopolitickém a s ním úzce spojeným polem ekonomickým. A to je také téma čísla Solidarity, které držíte v rukou.

První článek je ale z kategorie domácí, je z pera naší zavedené autorky Markéty Juřicové a týká se nové krajně pravicové vlády – která vznikla jako výsledek do určité míry protestní volby, ve skutečnosti znamená pokračování vlády kapitálu jinými prostředky.

Další text se již týká výše ohlášeného předmětu. Je jím článek dalšího veterána Solidarity, Jana Májičky, který

rozebírá třeštění Donalda Trumpa na zahraničním poli. A to, že tato dynamika není jen o vrtoších jednoho starce se dočtete i v dalším článku, kdy se k historickým kořenům současné velmocenské dynamiky vrací obsáhlá analýza Pavla Šnajdra. S touto dynamikou souvisí i konflikty, o kterých se tolik nemluví – o jednom z nich bude pojednávat článek Matěje Červenky.

Dalším aspektem polykrize je globální nástup krajní pravice a s ním souvisí rasistické instituce jako ICE nebo Frotrex. O těch píše Josef Matějka.

Když máme uvažovat o východiscích ze současného marasmu, měli bychom si dát pozor na falešné alterna-

tivy, jako je režim v Číně. O skutečném východisku, tedy protestech námezdně pracujících proti státnímu kapitalismu v této asijské velmoci, pojednává Sergej Šljapnikov.

Další falešnou alternativou je Evropská unie – o jednom z důvodů, proč tomu tak je, se dozvíte v článku Martina Churaně.

Poslední řádky tohoto čísla jsou smutné. Je na nich vzpomínka na dlouholetou aktivistku Socialistické Solidarity Valerii Kim, kterou sepsali někteří členové a členky této skupiny.

Podnětné čtení přeje
Martin Šaffek, šéfredaktor

VLÁDA RASISMU A ŠKRTŮ

MARKÉTA JUŘICOVÁ

V polovině prosince 2025 nastoupila v Česku i přes řadu protestů nová krajně pravicová vláda složená z vítězného hnutí ANO, SPD a Motoristů a nahradila tak právem nepopulární neoliberální Fialovu vládu.

V době psaní tohoto článku současná vláda úřaduje čtyři měsíce a za tu dobu již stihla zbořit nejen řadu dosavadních tabu, ale také [nepochybně navzdory přání velké části voličů] přivázat Česko opět o něco pevněji do područí Spojených států a téměř nepozorovaně protlačit politiky škrťů a privatizace, které přitom minulou vládu přivedly ke konci.

VEZMĚME TO POPOŘADĚ

Již z předvolební situace a kampaní současných vládních stran bylo možné vypořádat, kam se bude jejich politika ubírat. Babišovo hnutí ANO nezklamalo svou efektní, ale v zásadě nicneříkající, kampaní s Babišem jako bodrým strejdou na pozadí české vlajky, který ve svém objetí nabízí „lepší život“ nebo „soběstačné a hrdé Česko“. Okamurova SPD vsadila kromě podobně prázdných, i když přece jen místy o něco radikálnějších [„volte změnu“, „nepoklekneme před EU“], hesel na svůj oblíbený rasismus a na pokračování kampaně z roku 2024, ve které posela Václavské náměstí v Praze billboardy s obrázky „nebezpečných migrantů“ vygenerovanými umělou inteligencí. Za tento počín si Tomio Okamura vysloužil trestní stíhání [ke kterému jej však nová Sněmovna již nevydala] a sám sebe tak pasoval do role mučedníka.

Motoristé oproti tomu vsadili na poněkud originálnější formát kampaně s kombinací jasnější a ideologičtější formulovaných hesel jako „uzdravíme pravici od nemocné ODS“ nebo „když chcete vládu bez komunistů“ s komunální kampaní jako „my vám Prahu zprůjezdíme“ a ve finální fázi kampaně pak se zacílením na nerozhodnuté mladé voliče, které oslovuje zejména osobnost kontroverzního influencera Filipa Turka [„volte Motoristy, nikdo se to nedozví“].

Již dávno před volbami bylo také jasné, že vláda pětikoalice pokračovat nebude. Nejen že za svého působení nestydatě prosazovala politiku škrťů a privatizace v podstatě ve všech resortech, ale ještě k tomu postupovala natolik nesystematicky, že oproti slibovanému snížení schodku státního rozpočtu jej naopak zvýšila. Zatímco tak reálné mzdy pracujících v Česku rekordně klesly, nestabilita zaměstnání „díky“ reformě zákoníku práce narostla a další zhoršování životní situace nespočet z nás „díky“ superdávce teprve čeká, vláda investovala stovky miliard do zbrojení, z čehož financovala mimo jiné i dodávky vojenského materiálu Izraeli, který jej používá ke genocidě palestinských civilistů a poslanci si schválili další zvýšení už tak nepoměrně vysokých platů.

Namísto toho, aby se pak v předvolebním období snesla koalice

Spolu nohama na zem a alespoň se pokusila o nápravu způsobených škod, neváhala se za své vládnutí ještě pochválit, což pro většinu obyvatel ČR působilo jako plivnutí do tváře.

Z dalších kandidujících subjektů s šancí překročit pětiprocentní hranici tak zbyli Starostové propletení mafiánskými skandály, kterým se ale podařilo v kampani zdánlivě odstříhnout od předchozí vlády a přizpůsobit komunikaci mladým voličům, kteří z pochopitelných důvodů nechtěli volit Spolu, ale potřebovali liberální vymezení vůči postupujícím konzervativním trendům. Na podobné straně barikády, ale více vlevo, se nacházela společná kandidátka Pirátů a Zelených, která byla zajímavá ve své komunikaci zejména poměrně jasným rozlišením obou kandidujících stran - zatímco Piráti si vzpomněli na svou protikorupční minulost, ke které přidali [byť nefunkční] řešení bytové krize, Zelení postavili kampaň na boji proti oligarchii a na antifašismu, také se jako jedni z mála subjektů [byť pozdě] vymezili proti genocidě v Gaze.

Zejména Zelení tak nakonec přitáhli k této kandidátce mladé levicovější voliče, kteří hledali radikálnější řešení systémového problému a pro které se nezřídka zároveň stávala rozhodujícím faktorem šance překročit hranici vstupu do Sněmovny. Na druhé straně se pak nacházela kandidátka Stačilo, o které

bylo již řečeno mnoho, a která se vedle stále sílícího antikomunismu stala především obětí vlastního oportunismu, přijetí krajně pravicových politik a kampaně v podstatě nerozlišitelné od SPD nebo ANO, což s největší pravděpodobností také nakonec způsobilo odliv voličů právě k těmto stranám.

S tím, že se do Sněmovny Stačilo nedostane, a naopak se dostanou Motoristé, nepočítaly téměř do poslední chvíle jak volební průzkumy, tak velká část angažované veřejnosti a dost možná i samotných kandidátů všech zmíněných stran. Zatímco tak liberální pravidce počítala s vládou ANO, SPD a Stačilo a v tomto duchu tedy mobilizovala na antikomunismu, Stačilo se spolu s SPD a dalšími podobnými subjekty připravovalo na převzetí moci, pořádalo pochybné konference se spolkem Svatopluk a svolávalo preventivní demonstrace proti nejmenování nové vlády. Jediný, kdo upozorňoval na nebezpečí nikoliv „komunismu“, ale fašismu a krajní pravice, byla antifašistická levice, tedy aktivistická hnutí, jako je Společně proti rasismu a fašismu, malé strany, jako je Levice, a dále Zelení. I tak se však [i přesto, že kritika

Motoristů byla také významnou součástí] aktivita antifašistického hnutí zaměřovala spíše na strany, o kterých se předpokládalo, že ve Sněmovně a v nové vládě budou, tedy na SPD, ANO a Stačilo.

TRABLE S MOTORISTY

I přesto, že existovala určitá, byť malá, šance, že by se ODS na oko zbavila Fialy a koaličních partnerů ve SPOLU a šla do vlády s vítězným hnutím ANO, které by se na oplátku na oko zbavilo Babiše, vzhledem k drtivému vítězství ANO, které získalo ve volbách 35 procent hlasů, bylo téměř okamžitě po volbách jasné, že k této variantě nedojde a namísto toho došlo k pravděpodobnějšímu spojení ANO s mnohem slabšími, ale zato ideologicky v určitém smyslu bližšími, partnery - SPD a Motoristy.

Již od začátku povolebních vyjednávání přitom v té době budoucí vládní koalici provázela řada skandálů. Kromě už skoro všední kauzy Čapí hnízdo, za kterou je stále ještě vyšetřován premiér Andrej Babiš, a rasistických billboardů notoricky známého Tomia Okamury, kterému za ně rovněž hrozí trestní stí-

hání, čelí také čestný prezident vládních Motoristů Filip Turek obvinění ze znásilnění a domácího násilí a policie jej v době psaní tohoto článku navíc vyšetřuje za jeho nenávistné výroky a projevy sympatií k Adolfu Hitlerovi. Jak je tedy naším dobrým zvykem, pro část naší vlády je opět motivací k setrvání ve sněmovně pravděpodobně spíše poslanecká imunita než poslanecký plat. Nebyl to však tentokrát obvyklý Babiš, ale naopak kontroverzní osobnosti Filipa Turka a jeho poskoka Petra Macinky, kdo nové vládě zavařil.

Hned v říjnu proběhly první demonstrace klimatického a studentského hnutí proti jmenování Turka a Macinky na ministerská křesla, zejména pak na post ministra životního prostředí, na který si Motoristé brousili zuby. Nejen z celého ideologického rámování této strany, ale i z konkrétních programových bodů je však zcela zřejmé, že Motoristé nejen že chtějí dělat vše pro to, aby zvrátili takřka jakékoliv kroky, které byly dosud učiněny v oblasti ochrany životního prostředí, ale navíc tomuto tématu vůbec nerozumí. Zatímco se tak v jejich programu můžeme setkat s líbivými frázemi o selském rozumu bez emocí a ideologie, jsou body k životnímu prostředí a dopravě plné právě emocí („automobil jako symbol svobody a prosperity“, „zelená šikana“) a nevědeckých či vyloženě nepravdivých tvrzení. Například zakázané pesticidy (neonikotinoidy), jejichž používání chtějí Motoristé zachovat, jsou podle vědeckých studií nebezpečné pro lidské zdraví a přispívají k vymírání včel, které příroda potřebuje pro své fungování.

Zejména Motoristé a jejich příznivci používali proti demonstrujícím tyto dva argumenty: „ještě nemůžete hodnotit vládu, která ještě nic neudělala“ a „musíte respektovat výsledky voleb“. Druhý argument je samozřejmě nesmyslný, protože jednak by se takto daly delegitimizovat protesty proti jakémukoliv vládě v jakékoliv zastupitelské demokracii, a jednak protesty byly namířené nikoliv proti nástupu Motoristů do poslanecké sněmovny, ale proti jejich účasti ve vládě, na kterou poslancům po jejich zvolení do sněmovny nevzniká automaticky nárok. Argument o příliš předčasném hodnocení Motoristů ve vládě pak naráží na skutečnost, že Motoristé po celou dobu jasně deklarovali, jaké jsou jejich cíle a priority. V tomto ohledu tedy byly již před ustavením vlády obavy zcela na místě. Chování představitelů Motoristů Filipa Turka, který se namísto přijetí zodpovědnosti

a distancování se od svého dřívějšího koketování s nacismem na Facebooku začal vymlouvat na „kamarády, kteří mu vzali telefon“ a někdejší hajlování z auta zlehčuje jako vtip, a Petra Macinky, který s oblibou pronáší, že „poteče zelená krev“ a ekologické aktivisty označuje za teroristy, veřejnost nijak neuklidňuje, naopak.

Při sestavování vlády se spekulovalo s různými variantami, přičemž Motoristé se všemi silami snažili prosadit do čela ministerstva životního prostředí Filipa Turka. Když jej prezident Petr Pavel odmítl jmenovat ministrem, Petr Macinka se rozhodl uchopit situaci do vlastních rukou a poslat poradci prezidenta Vítu Kolářovi několik esemesek, ve kterých hrozil prezidentovi odvetou v případě, že bude prezident na nejmenování Turka trvat, kvůli čemuž se prezident následně obrátil na policii, která nyní vyšetřuje možné vydírání. Funkce ministra životního prostředí tak až do února, kdy prezident jmenoval ministrem Igora Červeného [rovněž z Motoristů], zůstala neobsazená a Petr Macinka, který dostal na starost ministerstvo zahraničních věcí, dočasně spravoval oba resorty.

Filipa Turka jsme se však nezbavili, naopak. Postupně totiž [kromě jeho nadměrné časté přítomnosti na ministerstvu zahraničních věcí, která začala mezi zainteresovanou veřejností vyvolávat spekulace o existenci intimního vztahu mezi ním a Petrem Macinkou] začalo vycházet najevo, že jako otravný hmyz stále poletuje na ministerstvu životního prostředí a de facto jej vlastně řídí. Speciálně pro Filipa Turka byla novou vládou vytvořena funkce vládního zmocněnce pro klimatickou politiku a Green Deal a ať už to má znamenat cokoliv, v praxi Turek obsadil kancelář ministra životního prostředí, při veřejných jednáních a na zahraničních cestách ještě donedávna ministerstvo prakticky zastupoval on, a veškeré dokumenty podle svědectví ministerského aparátu před předložením ministru Červenému musely alespoň donedávna procházet Turkovým schválením. Přesto, že je třeba ocenit kreativitu Motoristů při obcházení zákonných pravidel a povinností, nelze se ubránit dojmu, že se vládní posty dostaly do rukou malým klukům, kteří si z demokratických institucí udělali pískoviště.

PROJECT 2025 PRO ČESKO

Pozornost médií a občanské společnosti zaměstnalo v prvních týdnech po volbách kromě neustále přibývajících skandálů Motoristů také programové prohlášení vlády [1], které místy připomíná nechvalně známý americký Project 2025*. Kontroverze vyvolal zejména bod o „transparentním financování neziskových organizací“, ve kterém se vládní strany zavazují ke zřízení veřejného registru dotací pro neziskové organizace a zavedení povinnosti pro neziskové organizace veřejně označovat zahraniční financování, což bývá [zejména vzhledem k postojům vládních poslanců k neziskovým organizacím, čemuž se budu věnovat později v tomto článku] po právu přirovnáváno k ruskému či americkému zákonu o zahraničních agentech.

V bodě o bezpečnosti pak vláda prohlašuje, že chce zvýšit přítomnost policistů v „problémových lokalitách“ a v ulicích měst, zpřísnit „postihy pro chronické narušitele veřejného pořádku“ [ať už to znamená cokoliv], zavést politiku „nulové tolerance pro nelegální migraci“ a zpřísnit pravidla pro pobyt cizinců včetně zrychlení procesu vyhošťování. Ironií osudu ve stejném bodě zároveň uvádí, že zamezí zneužívání státní represe proti občanům za jejich názory. Jak tato kombinace funguje v praxi můžeme vidět ve Spojených státech, kde tato deklarovaná ochrana svobody projevu funguje pouze pro pravici, zatímco levicoví aktivisté jsou spolu s migranty stíháni v ulicích či zatýkáni a vyhošťováni.

I přesto, že jednou z mnoha příčin neslavného volebního výsledku minulé vládní koalice byl její neskrývaný militarismus, současná vláda se ve svém programovém prohlášení rovněž netají záměrem investovat obrovské sumy do posilování armády a nebrání se naplňování závazků České republiky v rámci NATO [tedy navyšování výdajů na obranu na 5 procent HDP], do čehož podobně jako minulé vláda plánuje „důsledně zapojovat český průmysl“ [tedy například v současnosti největšího výrobce munice na západní polokouli Czechoslovak Group v čele s nejbohatším Čechem Michalem Strnadem, který ke svým 300 miliardám přišel mimo jiné právě díky tomuto zbrojnímu šilenství]. V bodě o zahraniční politice pak vláda deklaruje zájem na posilování české národní suverenity a

[nepřekvapivě] pokračování „tradičního přátelství se státem Izrael“.

V kapitole o dopravě pak vláda i přes tvrzení, že neplánuje protěžovat jeden způsob dopravy na úkor jiných, uvádí tolik velmi konkrétních slibů a kroků, že je již nyní zcela jasné, že za současného nezvyšování daní, o kterém hovoří v bodě o ekonomice, nebude možné většinu z nich realizovat ani zdaleka. Vzhledem k tomu, že nejdůležitější oblast automobilové dopravy, dá se očekávat, že právě tam bude [na úkor dopravy veřejné, ke které se v programovém prohlášení nachází pouze několik v zásadě vágních formulací] směřovat většina vládního úsilí. Vágně popsaná povinnost řidičů taxislužeb prokazovat znalost českého jazyka pak nejen že vytváří problém tam, kde není, ale také by úplně zbytečně připravila o práci lidi, kteří se čerstvě přistěhovali do Česka a snaží se zde uživit jedním z mála dostupných způsobů.

V bodě o vzdělávání pak vláda opět nezapomněla zdůraznit, že „vzdělávání musí zůstat prosté politických vlivů i působení politických neziskových organizací“, což je mimo jiné i vzhledem k nedávnému fiasku Filipa Turka, který na promítání dokumentu o nebezpečí pravicového extremismu pro žáky základních škol před dětmi zlehčoval nacistickou symboliku a hajlování, které označil za „srandu“, více než ironické.

Nesmí samozřejmě chybět ani klasický boj proti „zneužívání sociálních dávek“ a úpravu sociálního systému, aby „motivoval k pracovní aktivitě a obsahoval přiměřenou pracovní povinnost pro dlouhodobé příjemce dávek“, jakoby už samotnou superdávku nebylo tak těžké získat, že její zneužití je takřka vyloučeno.

Bod o ochraně přírody je s menšími úpravami takřka zkopírovaný z programu Motoristů, zajímavý je ovšem bod o kultuře, který krásně ilustruje sentiment prostupující celým dokumentem - spousta líbivých frází, které si ale při bližším pohledu často protířečí [jako zachování nezávislosti veřejnoprávních médií za současného zrušení poplatků za veřejnoprávní média], a mezi nimi nenápadně vložená konzervativně nacionalistická agenda. Bod začíná slovy o posilování role kultury, svobodné kultuře, zvyšování platů pracovníků v kultuře či ochraně památek a podpoře různých oblastí kultury. Tato podpora se však týká děl podporujících českou národní identitu. Jak je to ve skutečnosti

s přístupem této vlády ke kultuře si v tomto článku ještě také rozebereme.

ODSMAXXING

Současné vládní strany se zejména na před volbami rétoricky vymezovaly vůči pětikoalici téměř ve všech ohledech, což zejména s ohledem na bezpečnostní a zahraniční politiku působilo mobilizačně jak na jejich vlastní voliče, kteří si od změny vlády slibovali mimo jiné odklon od bezhlavého militarismu, tak na liberální tábor, který se děsil výrazných změn ve směřování ČR, jako například odchodu z NATO či oslabením obrany. Čím více se však blížily volby a následné sestavení vlády, tím více bylo zejména při bližším pohledu jasné, že žádná změna kurzu skutečně nehrozí.

Nejsilnější vládní strana ANO však již dlouhodobě deklaruje zájem setrvat v NATO, zároveň již v předvolebním programu ANO je v bodu o armádě jasně deklarovaný zájem jednak plnit závazky NATO [v současnosti 2 procenta HDP na obranu], a jednak investovat do armády a výrazně ji modernizovat včetně podpory autonomních systémů či robotizace [2].

SPD sice až do poslední chvíle referendum o vystoupení z EU a NATO prosazovalo, během jednání o vládě s ANO však z tohoto požadavku s vůlí vládních křesel ustoupilo. Co se pak týče zbrojení a militarizace, v předvolebním programu SPD se sice nachází odrážka s líbivým názvem „Odmítáme masivní výdaje na zbrojení“, hned pod ním se ale dozvíme, že ony masivní výdaje vadí vlastně jen pokud jsou „neefektivní“, armádu ale rovněž chtějí „modernizovat“, podporovat český obranný průmysl a, ať už to znamená cokoli, „motivovat a podpořit děti, mládež i dospělé, aby byli schopni svou vlast chránit a bránit“. [3]

Motoristé pak podobně jako ANO jak ve veřejných vyjádřeních, tak v předvolebním programu, jasně deklarovali zájem setrvat v NATO spolu se sloganem sdíleným napříč pravicí včetně předchozí vlády: „Patříme na Západ, ne na Východ!“. Stejně jako předchozí dvě strany rovněž prosazují „podporu českého zbrojního průmyslu“, modernizaci a digitalizaci armády včetně využití dronů a „obranyschopnost obyvatelstva“, což podle Motoristů znamená tříměsíční vojenský výcvik pro mladé. [4] Zatímco podle jejich volebního programu i podle nedávného návrhu Motoristů by tento výcvik byl

dobrovolný, ještě na začátku minulého roku však Petr Macinka z Motoristů navrhoval pro muže starší 19 let vojenskou službu povinnou, aby „přestali zažívat pochybnosti o vlastním pohlaví“.

Velkolepé plány, které všechny vládní strany, zejména pak ANO a Motoristé, prosazují ve svých programech, se neobejdou minimálně bez udržení stávající výše, pravděpodobněji však dalšího navyšování výdajů na zbrojení v následujících letech, což znamená další škrty v ostatních oblastech rozpočtu. Zvyšování rozpočtu na obranu na 5 procent HDP sice všechny vládní strany v současnosti odmítají s tím, že takové navýšení není proveditelné, v programovém prohlášení si však vláda nechává prostor - o odmítnutí pěti procent HDP na zbrojení v programovém prohlášení nenajdeme jediné slovo, zato je zde vypsaná řada plánů, jejichž realizace vyžaduje rozsáhlé investice (modernizace, intenzifikace výstavby, investice do obranného výzkumu, navýšení počtu vojáků z povolání...) a na několika místech vyslovené odhodlání dodržovat spojenecké závazky (v rámci NATO).

Oproti předchozí vládě se tak příliš nemění ani politika militarismu a roztáčení kol zbrojení, a nijak zvlášť ani zahraničněpolitická orientace České republiky - navzdory nadějím podporovatelů současné vlády i navzdory obavám liberální části politického spektra. Nejlepším příkladem, na kterém můžeme tuto kontinuitu pozorovat, je vztah vlády ke Spojeným státům a Izraeli. Jak minulá vláda, která se ve své zahraniční politice poslušně točila všude tam, kam se otočila americká administrativa, tak současná vláda, která kromě podřízenosti americkému vlivu s odkazem na „strategické partnerství“ v Trumpově administrativě vidí ideologického spojení, neochvějně stojí při Spojených státech ať se děje, co se děje. Jak v případě útoku na Venezuelu, tak v případě stále probíhajícího útoku na Írán jsme se tak mohli setkat s téměř jednoznačnou podporou. Jak už jsem zmiňovala výše, česká vláda deklarovala zájem o pokračování „tradičního přátelství se státem Izrael“ již ve svém programovém prohlášení.

To se projevilo v praxi již nedlouho po nástupu nové vlády, kdy Petr Macinka jako druhého zahraničního hosta (hned po šéfovi Orbánovy maďarské diplomacie Péterovi Szijjártóvi) v lednu pozval do Prahy izraelského ministra zahraničních věcí Gideonu Saara. Toho ujistil, že bude nejen pokračovat

v dosavadní politice ČR vůči Izraeli, ale že česko-izraelské vztahy plánuje ještě prohloubit. Macinka také obnovil činnost zmocněnce pro otázky holokaustu, kterému přidal do agendy také problematiku antisemitismu. To by samo o sobě bylo v pořádku, kdyby za antisemity Macinka (podobně jako představitelé předchozí vlády a velká část českého mainstreamu) jedním dechem neoznačil protestující proti genocidě v Gaze, kteří přišli demonstrovat před Ministerstvo zahraničních věcí, a kdyby vedle něj celou dobu neseseděl momentálně nejznámější český obdivovatel Adolfa Hitlera Filip Turek.

Petr Macinka kromě toho také v únoru vyzval k rezignaci zvláštní zpravodajku OSN pro lidská práva v Palestině Francescu Albanese a v dubnu se vydal na diplomatickou cestu do Izraele, kdy podpořil Izrael ve válce proti Íránu, spolupráci českého a izraelského zbrojního průmyslu, kdy podle Macinky „Česká republika může působit jako jistý vstup pro Izrael na evropské trhy“ a možný přesun české ambasády do Jeruzaléma, tedy na okupované území. Macinka k příležitosti návštěvy Izraele publikoval také komentář pro izraelský deník Israel Hajom, kde se neváhal opřít do studentů a lidskoprávních aktivistů protestujících proti genocidě a nazval je užitečnými idioty Hamásu a Hizballáhu a „sebevražednou sektu maskující se za progresivní aktivismus“.

CUKRA ŠKRTY

Představitelé vlády a poslanci vládních stran se podobně jako před volbami snaží na oko působit jako přátelé pracujících. V únoru tohoto roku se tak Andrej Babiš, Aleš Juchelka a Filip Turek zúčastnili odborářské demonstrace v Ostravě proti deindustrializaci, přičemž neopomněli využít této akce k prohlubování už tak silného protiunijního sentimentu tvrzením, že český průmysl je obětí mainstreamu, médií a Bruselu. Není pochyb o tom, že Evropská unie je v současné podobě převážně nástrojem kapitálu a často hraje neslavnou roli v prosazování asociálních opatření v jejích členských zemích či v nelidských praktikách vůči migrantům na jejích hranicích. Národně separatistický přístup krajní pravice, který se zároveň v posledních letech rozšiřuje mezi veřejností, však tyto problémy neřeší, naopak je ještě zhoršuje absencí kontrolních mechanismů a alespoň nějaké formy mezinárodní spolupráce. Zároveň je třeba zmínit, že průmyslová

výroba v Česku ve skutečnosti v roce 2025 meziročně vzrostla o 1,3 procenta a hodnota nových zakázek v průmyslu se meziročně v souladu s dlouhodobým růstovým trendem zvýšila o 3,4 procenta, přičemž největšími tahouny byl kovozpracovatelský a energetický průmysl, nezanedbatelnou roli hrál také dopravní a strojní průmysl.

To neznamená, že by průmysloví pracující neměli za co protestovat - naopak. Napříč výrobními provozy prokazatelně dochází k úbytku pracovních míst, slučování či rušení konkrétních provozů. Nejznámějším příkladem z poslední doby je ostravská Liberty (nyní Nová Huť), která v roce 2024 kvůli finančním problémům a následnému krachu tehdejšího majitele Sandživa Gupty propustila cca 1800 zaměstnanců. Posledním hřebíčkem do rakve této společnosti pak nebyla deindustrializace, ale podezřelá finanční machinace v Liberty Group a přidružených společnostech, které poslaly firmu do insolvence. Novým vlastníkem se v roce 2025 stal bývalý poslanec Martin Pecina, který se dle vlastního vyjádření chystá v letošním roce propustit dalších cca 250 zaměstnanců. Ne až tak proto, že by pro ně nebyla práce nebo že by jej k tomu donutil „zlý Brusel“, ale kvůli starým dobrým kapitalistickým úsporám, které jsou podle všeho rovněž příčinou dlouhodobého zanedbávání bezpečnosti práce a revizí vybavení ze strany podniku. Letos v únoru v Nové Huti spadl kontejner na zaměstnance, kterého usmrtil, a právě vadné lano, které kontejner drželo, je jednou z vyšetřovaných variant tohoto úmrtí. Z úpadku Liberty ironicky netěží nikdo jiný, než průmyslová skupina CE Industries vlastněná Jaroslavem Strnadem, otcem nejbohatšího Čecha a majitele zbrojovky Czechoslovak Group Michala Strnada. Deindustrializace je nejjednodušší cíl, na který lze ukázat, realita je však mnohem prostší - za rušením pracovních míst a zhoršováním pracovních podmínek stojí snaha o co největší zvyšování zisku majitelů továren.

O tom, že je zdánlivé kamarádství s odbory skutečně jen PR tah, vypovídá kromě jiného také státní rozpočet na rok 2026. V druhé polovině loňského roku předložila končící Fialova vláda vlastní návrh, kde počítala s řadou opatření, nad kterými zůstával rozum stát, jmenovitě například skokové navýšení rozpočtu ministerstva průmyslu a obchodu o 30 miliard a ministerstva obrany od 21 miliard, zatímco v resortech, které mají

na starosti veřejné služby (doprava, školství či zdravotnictví) se výrazně škrtalo. V březnu letošního roku byl [zastíněn skandály Petra Macinky] schválen rozpočet upravený novou vládou, který měl být oproti návrhu jejích předchůdců „úplný, pravdivý a reálný“. Když však porovnáme oba návrhy rozpočtu, zjistíme, že co se týče škrtů, nová vláda si s tou předchozí nezádá - ministerstvu školství ubrala k již odečteným 11 miliardám dalších téměř 9 miliard, ministerstvu zdravotnictví, kterému předchozí vláda škrtla 5 miliard, pak současná vláda ubrala další 2. Škrty se dotknou také ministerstva kultury, kde současná vláda navrch k Fialovým 4 miliardám škrtla další miliardu a půl. Ministerstvu zemědělství pak ubrala nová vláda dokonce 20 miliard, ministerstvu pro místní rozvoj 16 miliard a o 16 miliard přišlo také ministerstvo životního prostředí, které tak bude na letošní rok disponovat částkou necelých pěti miliard korun. Rozpočet ministerstva práce a sociálních věcí zůstává oproti původnímu návrhu v podstatě stejný, což znamená, že mu oproti loňsku přibude „směšných“ 22 miliard korun [pro srovnání - 739 miliard z tohoto rozpočtu jde jen na důchody, 22 miliard je tedy naprosto minimální navýšení]. Zajímavé je, že téměř shodný s návrhem (zvýšil se pouze o 1 miliardu) zůstává také rozpočet ministerstva dopravy, oproti loňsku si tak navzdory velkolepým plánům Motoristů doprava pohorší cca o 31 miliard. 7 miliard oproti loňsku zato přibude ministerstvu průmyslu a obchodu, což je sice o něco méně než původně navrhovaných 30 miliard, i přesto je to však jeden z mála resortů, který si v poměru k loňské výši rozpočtu poměrně citelně polepší. Rozpočet na obranu pak oproti původnímu návrhu zůstává přibližně stejný jako loni, což je asi jediná věc, která se nedá současně vládě vytknout [snad jen, že právě sem mohly směřovat ony brutální škrty]. [6, 7]

PROBLÉMY ČEKÁJÍ NÁS VŠECHNY

Co se týče ministerstva životního prostředí, bylo od začátku naprosto jasné, že právě na něj bude nová vláda cílit nejvíce. Všechny vládní strany se již dlouhodobě profilují odporem ke Green Dealu a v podstatě jakýmkoliv zeleným opatřením, nejvíce z toho pak Motoristé, kteří si na zdejší ministerský post brousili zuby již od začátku, aby mohli naplňovat svůj program vycházející z učení Institutu Václava Klause a

popírající jakékoliv vědecké poznatky týkající se životního prostředí. Petr Macinka již dlouho před volbami prohlásoval, že v případě zvolení Motoristů poteče na ministerstvu zelená krev.

Kromě seškrtání rozpočtu ministerstva na naprosté minimum, se kterým se nedá na státní úrovni téměř nic rozumného udělat - obzvlášť pak ne jakékoliv reálné sociálně citlivé kroky k ochraně životního prostředí, seškrtalo ministerstvo také pracovní místa [k prvnímu dubnu šlo o 38 míst] a značně zredukovalo také počet oddělení na ministerstvu. Zato ale ministr životního prostředí zřídil nové oddělení klimatické politiky a Green Dealu. Celkem pochopitelně se brzy objevily spekulace, že je toto oddělení trafikou pro Filipa Turka, podle vyjádření ministra Červeného však Turek toto oddělení nepovede. Jisté však je, že z resortu zcela zmizela sekce ochrany klimatu a řada oddělení s konkrétními a komplexními agendami byla buďto zrušena, nebo sloučena. Na ministerstvu kultury se pro změnu činí Oto Klempíř, který hned na začátku roku propustil 15 lidí.

Kromě personálních změn na ministerstvu Klempíř také v březnu odvolal ředitelku Národní galerie Alicji Knast bez uvedení konkrétního důvodu, zrušil garanční radu Národní galerie a v reakci na podporu snímku o ukrajinské queer komunitě Státním fondem audiovize začal vytvářet novelu zákona, která by mu umožnila zasahovat do zatím nezávislého a odborného rozhodování resortu o rozdělování dotací.

Ministerstvo se také podle všeho snaží zasahovat do rozhodnutí o přidělení dotací spolku Světová 1 s poukazem na „extremistické aktivity“, na které mají mít členové spolku vazby, ačkoliv o tomto má rovněž rozhodovat nezávislá odborná komise. Klempíř také předložil návrh na převedení financování veřejnoprávních médií z koncesionářských poplatků na státní rozpočet, přičemž navržená výše financování ze státního rozpočtu je navíc hluboko pod současnými příjmy z koncesionářských poplatků. I přesto, že zejména velkou část zpravodajství České televize zcela jistě nelze označit za kvalitní a nezávislou žurnalistiku, obzvlášť co se týče otázky Izraele a genocidy v Gaze, což celkem pochopitelně značně snižuje její důvěryhodnost v očích veřejnosti, o to více pak chuť platit koncesionářské poplatky, je třeba si na tomto místě ujasnit, co krok ministerstva kultury v praxi zna-

mená a jaké může mít důsledky zejména v českém politickém klimatu.

Když se podíváme na všechny dosavadní kroky současné vlády, je zcela jasné, že obecným trendem je zasahovat do všech oblastí fungování státu a společnosti a, slovy Filipa Turka, „deratizovat“ je od „progresivistických, levicových, někdy zelených, někdy různých jiných parazitů“ [8]. Pokud by mělo ministerstvo kultury plnou kontrolu nad financováním veřejnoprávních médií, pak by to, v kombinaci se zamýšleným posílením vlivu ultrakonzervativních členů Rady ČT, jako je Xaver Veselý [jehož médium XTV slouží jako hlásná trouba Motoristů], s největší pravděpodobností znamenalo také výrazné zásahy ministerstva do obsahu a personálního obsazení veřejnoprávních médií. To znamená, že jakkoliv oprávněně jsou například naše výhrady k přemíře proizraelské propagandy či k pochybným osobnostem v ČT, jako je David Borek či Jakub Szántó, dá se očekávat, že pod kontrolou vlády bude tento problém mnohonásobně horší a kvalitní novináři a kritické hlasy z veřejnoprávních médií vymizí úplně.

Že není dobrý nápad svěřovat vládní koalici zodpovědnost za jakékoliv peníze se letos mohly přesvědčit také organizace, které se zabývají dostupným bydlením či udržitelným rozvojem, které letos nedostanou žádné dotace [9]. Organizace jako Platforma pro sociální bydlení, Iniciativa nájemníků, Romodrom, IQ Roma servis či Arnika přitom hrají důležitou roli v pomoci lidem ohroženým ztrátou bydlení a v rozvoji regionů, v čemž je vláda se svými masivními škrtky ve všech resortech a celkovou nekompetencí zcela jistě nenahradí.

NADĚJÍ JE STUDENTSKÉ HNUTÍ

Jak se dalo očekávat, po čtyřech letech opět ožilo Milion chviliek pro demokracii. I přesto, že oproti předchozímu působení tohoto hnutí došlo k poměrně znatelnému posunu od prostého protibabišovského sentimentu ke konkrétnějším požadavkům například na podporu neziskových organizací nebo veřejnoprávních médií a k rozšíření protestů také proti Motoristům, je celkové vyznění Milionu chviliek stále poměrně dost plytké. Když se Petr Macinka v lednu pokusil vydírat prezidenta Pavla kvůli sporu o jmenování Filipa Turka ministrem, Milion chviliek reagoval demonstrací, která byla namísto celkové problematičnosti Motoristů a Filipa

Turka zaměřená pouze na samotný fakt vydírání prezidenta. Bylo to na březnové čtvrtmilionové demonstraci Milionu chviliek na Letné, kdy začaly zaznívat konkrétnější požadavky na podporu neziskových organizací, kulturního sektoru či veřejnoprávních médií. Je ovšem otázkou, zda se tomuto hnutí podaří přenést přes kult osobnosti Mikuláše Mináře a některé problematické pozice, jako je podpora NATO a investic do zbrojení či absence jakéhokoliv vyjadřování ke genocidě v Gaze nebo v případech některých přímo podpora Izraele.

Není to však ani zdaleka jen Milion chviliek, kdo protestuje. Hned na začátku koaličního vyjednávání začalo protestovat klimatické hnutí proti Motoristům na MŽP. Palestinské hnutí zase od nástupu Petra Macinky do úřadu protestuje proti jeho zahraniční politice. Proti změnám ve financování kultury a veřejnoprávních médií protestují umělci a část odborů. Letošní blokáda pochodu pro život byla rovněž okořeněna odporem k vládě, jejíž představitelé se již od loňska nevybíravě vyjadřují vůči jejímu účasti a jejíž ministr práce a sociálních věcí Aleš Luchelka zaměstnal jako šéfa svých poradců Jana Gregora z Aliance pro rodinu, jehož působení na ministerstvu může podle odborníků ohrozit legislativu na ochranu dětí, a to zejména kvůli jeho odporu ke zrušení tělesných trestů či k dětskému certifikátu, nepomáhají ani jeho neskrývané homofobní a transfobní názory, stejně tak jeho výroky o diskriminaci bílé rasy.

Za zmínku stojí také aktivizace částí odborů, a to nejen odborů veřejnoprávních médií, které jsou v době psaní tohoto článku ve stávkové pohotovosti. Odborový svaz státních orgánů a organizací a Českomoravská konfederace odborových svazů se vymezily vůči nedávným výrokům Filipa Turka v XTV, kdy označil úředníky na ministerstvech za „parazity“, které je třeba „deratizovat“. Odbory hrozí právními kroky a varují před normalizační podobné rétoriky ze strany politické reprezentace. Premiér Babiš se již v rámci zachování dobrého jména ohradil, tři z ministrů za Motoristy - Petr Macinka, Boris Šťastný a Oto Klempl - se však Turka zastali. Formulací se protivládní hnutí se zdá být zatím poměrně roztržité, ve většině případů jsou však společným jmenovatelem studenti, kteří jsou nezřídka hnací silou protestů.

Současná generace středo- a vysokoškolských studentů vyrostla v prohlubující se ekonomické a politické krizi kapitalismu a řada studentů zažívá od útlého věku na vlastní kůži

kombinaci vykořisťování na pracovišti, nedostupnosti základních životních potřeb a oklešťování lidských práv a občanských svobod spolu s nejistou bezpečnostní situací. Řada studentů tak dokáže analyzovat současnou situaci mnohem lépe než někteří „zasloužilí“ levičáci, zejména pak z konzervativních či ortodoxních proudů. Právě odtud v poslední době proudí stařecké chytračení a poznámky o „rozmazených liberálních fraccích, kteří nezažili skutečné problémy a určitě všichni volili Fialu“ na adresu studentského hnutí či protestujících umělců, škodolibé posměšky o tom, že „nedělají svou práci správně, takže mají co si zasloužit“ nebo přímo stávkokazectví - „nemají se co zapojovat do politické aktivity“ na adresu veřejnoprávních médií či „analýzy“ z pohodlí domova o tom, že současné protestní hnutí „není dostatečně revoluční“ nebo „je vlastně k ničemu, protože mělo začít už za Fialovy vlády/má se starat jen o ekonomické otázky“. Jistě, antikapitalistický narativ na současných protestech často chybí a bezpochyby je třeba jej do hnutí přinášet. Toho však nedosáhneme poučováním na Facebooku ani kyčovitým vyvěšováním rudých vlajek a mechanickým opakováním naučených frází. Právě teď je na čase přetavit dlouhá léta poctivě studovanou teorii do praxe, vyjít do ulic společně se studenty a odboráři a aktivní a praktickou činností se zapojit do protestů.

Jedině tak se může levice projevit jako důvěryhodná síla a jediné tak bude možné o nějaké změně, o to více pak revoluci, vůbec uvažovat. Naši úlohou jako socialistů je podpořit protestující, přinášet hloubkovou analýzu současné situace, propojovat v současnosti stále ještě roztržité hnutí a neustále ukazovat, že existuje alternativa.

*Project 2025 je dokument amerického konzervativního think tanku Heritage Foundation, který navrhuje řadu opatření v oblasti domácí i zahraniční politiky, s cílem výrazně posílit pravomoci prezidenta na úkor demokratických institucí, oslabit klimatickou a sociální politiku a občanská práva včetně svobody pohybu, svobody slova či svobodných voleb nebo posílit armádu a pravomoci bezpečnostních složek. Na stránce Project 2025 tracker lze sledovat, kolik opatření již Trumpova administrativa zavedla. V době psaní tohoto článku je to již 53 procent.

ZESLÁBLÝ TYRAN

JAN MÁJÍČEK

V prvních dnech roku 2026 se mezi prvními zprávami objevila ta o útoku USA na Venezuelu a zjetí tamního prezidenta Nicolase Madura a jeho únos do USA. Po úderech na Írán z června 2025 se na první pohled vrátila klasická americká moc.

Kromě Venezuely se do hledáčku amerického prezidenta Trumpa a zejména ministra zahraničí Marca Rubia dostala i Kuba. Zatímco Venezuelu Trump obviňoval z pašování drog do USA, Kuba leží americkému mainstreamu v žaludku od svržení proamerického diktátora Fulgencia Batisty v roce 1959. Po únosu Madura a tím ztrátě venezuelské ropy se ekonomická situace na Kubě ještě zhoršila nad rámec toho, co způsobuje už více jak 60 let americká blokáda. Nově zveřejněná bezpečnostní strategie USA (listopad 2025) konec konců obnovuje tzv. Monroeovu doktrínu a v typickém Trumpově stylu o ní píše jako o Trumpově dodatku k Monroeově doktríně. Ta říká, že si USA vymíní naprostou kontrolu nad západní hemisférou, tedy nad celou oblastí Severní, Střední i Jižní Ameriky. To má zahrnovat nejen vytváření silných ekonomických vazeb, které mají být ve prospěch USA, ale také posílit vojenské kapacity nových spojenců tak, aby dokázali vojensky či policejné zasahovat v zájmu USA. Spojené státy si od toho slibují posílení národní bezpečnosti. A v této souvislosti má Kuba velký symbolický význam, protože je to stále místo, které se vzepřelo americké moci a doposud se nepodřídilo.

Samozřejmě bychom neměli mít žádné iluze o režimu, který na Kubě vládne. Zejména útoky na levicové a odborové aktivisty a celková povaha režimu nejsou ničím, co by měli mít socialisté a socialistky jako vzor. V rámci rozsáhlé ekonomické transformace zavedla kubánská vláda balíček opatření známý jako *Tarea Ordenamiento*, který zahrnoval sjednocení dvojí měny spojené s prudkou devalvací a drastické škrtky ve státních dotacích na základní

zboží a služby. Tyto kroky sice měly za cíl stabilizovat hospodářství, ale v praxi vyústily v nekontrolovanou inflaci, dramatické zdražení životních nákladů a prohloubení nedostatku potravin a léků. Souběžně s těmito úspornými opatřeními dochází k cílenému rozšiřování soukromého sektoru a podpoře malého a středního podnikání, což vede k stále více soukromě-kapitalistickému systému, ačkoli dnes hrají dominantní roli armádní špičky a technokraté ovládající klíčová odvětví, jako je cestovní ruch.

I přes past v Íránu, kterou si samy Spojené státy nastražily, zůstává Kuba v hledáčku Trumpa a ostatních. Ostatně sám americký prezident se nedávno vyjádřil svým neopakovatelným stylem: „Kuba ostatně brzy padne... Tak moc chtějí uzavřít dohodu... Chtějí uzavřít dohodu, a tak tam pošlu Marca [Rubia] a uvidíme, jak to dopadne. Teď se na to opravdu soustředíme. Máme spoustu času, ale Kuba je připravená – po 50 letech... a díky mně mi spadla přímo do klína, spadla, ale přesto mi spadla přímo do klína. A daří se nám velmi dobře.“

ÍRÁNSKÁ PAST

Jenže situace Spojených států je úplně jiná. Po loňských úderech na Teherán tvrdil Trump, že jeho mise, tedy zabránit Íránu v získání jaderných zbraní, byla úspěšná. Nový únorový útok, který začal tvrzením, že Írán je stále jadernou hrozbou, se proměnil ve skutečnou ponižující porážku. Střídání vysvětlení a hledání dalších důvodů se překrývalo s izraelským úderem na Libanon a pokračující etnické čištění Gazy a nově také útoky na Západní břeh. Ani po více

jak dvou a půl měsíců bombardování se nezdá, že by USA dosáhly jakýchkoli svých cílů. Nebyla předána kontrola nad klíčovým Hormuzským průlivem, ani nedošlo k dohodě ohledně obohacování uranu, ani nepadl íránský režim. Největší vojenská mocnost byla ponížena. Navíc s narušením proudu zboží přes Hormuzský průliv se globální otřesy přenesly i do USA, kde začaly prudce stoupat ceny pohonných hmot. Tím se náklady Trumpova rozhodnutí přenesly na obyčejné Američany a spolu s nejasným koncem tohoto tažení ohrožují výsledek republikánů v podzimních volbách. A v samotné oblasti Perského zálivu si místní američtí spojenci začínají uvědomovat, že spoléhat se čistě na USA je špatné. Na jejich území pak dopadají íránské rakety a drony a USA s tím nejsou schopny nic dělat. Saudská Arábie začala s diplomatickou ofenzivou na vytvoření „paktu o neútočení“ v oblasti Perského zálivu, který má samozřejmě ochránit především obchodní cesty, ale také turistický a obchodní ruch, který je poslední válkou citelně zasažen.

PŘESKUPUJÍCÍ SE IMPERIALISMUS

Co stojí za Trumpovou politikou, ať už jde o Blízký východ nebo Evropu? Trumpova politika není, jak můžeme mít dojem ze zpráv, chaosem, který vytváří bláznivý stařec a jeho fanatické okolí. Ačkoliv Trump a MAGA hnutí mají jistě vliv na to, jak přesně je politika USA prováděna doma i v zahraničí, je to zejména postavení USA jakožto upadající vůdčí imperialistické velmoci, které vysvětluje z pohledu ekonomické geopolitiky, proč se USA chovají tak, jak se chovají.

Spojené státy vyšly z Druhé světové války jako hlavní velmoc globálního Západu a během studené války vytvořily mezinárodní řád, který Alex Callinicos nazývá institucionalizovanou formu liberálního kapitalismu, která slouží především k udržení a rozšíření americké globální hegemonie. Tento systém umožnil USA sjednotit vyspělé kapitalistické mocnosti v západní Evropě a Japonsku, přičemž Washington v tomto uspořádání vystupuje jako centrální manažer globálního finančního a politického dění. Na rozdíl od předchozích koloniálních impérií, která byla založena na přímém zabírání území, se tento americký model opírá o takzvaný imperialismus „otevřených dveří“, jehož cílem je vytvoření otevřených globálních trhů. Takto nastavený řád umožňuje americkému kapitálu a zboží volně proudit do celého světa, čímž americké korporace získávají dominantní postavení díky své vysoké produktivitě a organizační vyspělosti.

Zde je dobré si zdůraznit, že v marxistickém pojetí není imperialismus jen nějaké válečné šílenství, ale jako kapitalistický systém soupeření, vykořisťování a nadvlády. Pro jeho současnou podobu jsou klíčové dvě charakteristiky. Tou první je klasické propojení státu a velkých korporací tak, že stát svou vojenskou a politickou silou pak prosazuje jejich zájmy. V tomto směru už analyzovali imperialismus marxističtí teoretici jako Lenin, Rosa Luxemburg, Bucharin a další. Nepokrytě o tomto propojení píše i výše zmíněný dokument americké vlády, ve které se říká: „Úspěšná ochrana naší západní polokoule si rovněž vyžaduje užší spolupráci mezi vládou USA a americkým soukromým sektorem. Všechna naše velvyslanectví si musí být vědoma významných obchodních příležitostí ve svých zemích, zejména pak velkých vládních zakázek. Každý úředník vlády

USA, který s těmito zeměmi komunikuje, by měl chápat, že součástí jeho práce je pomáhat americkým firmám v konkurenčním boji a dosahování úspěchů.“

Druhým klíčovým prvkem tohoto řádu je jeho regulace prostřednictvím mezinárodních institucí, které USA buď přímo ustavily, nebo v nich hrají rozhodující roli, jako jsou Mezinárodní měnový fond, Světová banka či Světová obchodní organizace. Tyto organizace slouží jako nástroje k prosazování tržní disciplíny a řízení mezinárodního finančního systému. Vojenský pilíř tohoto uspořádání představuje především NATO a další aliance, které zajišťují americkou vojenskou převahu, jež je nezbytná pro stabilitu a vynucování pravidel celého systému. Celý tento aparát je ideologicky zaštitěn konceptem liberálního internacionalismu.

IDEOLOGIE

Co se máme pod takovým pojmem představit? Je to soubor idejí, které dělí svět na náš, demokratický a ten druhý, vesměs autoritářský, nedemokratický, nebo rovnou totalitní. Toto dělení má za cíl delegitimaci geopolitických rivalů USA, zejména Číny a Ruska, a upevnění ideologické kontroly nad spojenci. Proto zde existuje tak silné přesvědčení většiny medií a politiků, že válka na Ukrajině je „správnou“ válkou, kterou máme podporovat a v Kremlu sedí autoritář, se kterým nelze diskutovat. Válka na Ukrajině je prezentována jako konflikt, který začal kvůli zlovolnosti kremelského pána, zatímco šlo o dlouhodobé soupeření mezi ruským a západním vlivem. Tomu západnímu dala revoluce na Majdanu šanci připojit zemi k EU a USA, což vyvolalo v Moskvě reakci bezpečnostního aparátu a začal se odvíjet dobře známý příběh o podpoře separatistů na východě a obsazení Krymu.

Stejně jako v případě útoku na Irák před více jak 23 lety, ani v současnosti nesmíme vytrhávat rusko-ukrajinskou válku ze souvislostí globálních ekonomických vztahů. Saddám Husajn byl jistě zavrženíhodný diktátor. Sám byl v 80. letech podporovaný USA v boji proti Iránu. To však nebránilo, a zcela správně, protestům proti válce, která měla za cíl přebudovat Blízký Východ a vytvořit USA loajální stát, který jí navíc umožní levně těžit ropu. Válka na Ukrajině také není žádnou válkou za svobodu, ale důsledkem konkurencí mezi jednotlivými imperialismy.

Důsledek toho, že marxistická analýza klade důraz na pojem konkurence v klasické teorii imperialismu je ten, že imperialismus existuje pouze v množném čísle, jako boj o nadvládu mezi soupeřícími mocnostmi. Výjimkou bylo období americké hegemonie po druhé světové válce a do začátku milénia, které vedlo ke vzniku výše zmíněných institucí, v rámci níž fungoval liberální řád mezistátní spolupráce – a ten je nyní v krizi. Trumpova administrativa používá svou stále obrovskou vojenskou, ekonomickou i institucionální sílu k transakčnímu obchodování a vydírání spojenců i dalších států. Protekcionismus na straně USA ale zároveň oslabuje tržně-liberální řád mezinárodních institucí, jako je Světová obchodní organizace, které jsou postaveny na odbourávání cíl, nikoli na jejich zavádění.

A nakonec je tu Čína, která dává jasně najevo, že nehodlá být ničím méně než rovnocennou mocností vedle USA. Její podpora Rusku a rozvoj Hedvábné stezky a expanze do Afriky spolu s projektem BRICS vytváří konkurenční mezinárodní uspořádání vůči Západu. Zatímco USA mají problém s Iránem a jeho vzdorem, Čína má stejný problém s Taiwanem a jeho vzdorem. Irán i Taiwan jsou přitom klíčové pro globální výrobní řetězec. Ten první, kvůli již zmíněným surovinám, které putují přes Hormuz, ten druhý kvůli výrobě pokročilých mikročipů. Na Taiwanu se vyrábí až 90 % veškeré světové produkce těch nejpokročilejších z nich. Soupeření Číny s USA a jejich spojenci tak bude hlavním rysem následujících let včetně snahy nás přesvědčit, že vojenské výdaje jsou v tomto směru nejlepší investice. Opak je pravdou, v tomto závodě můžeme vyhrát jen tehdy, pokud zcela odmítneme logiku geopolitické soutěže. To se může stát ale jen v systému, který klade důraz na lidské potřeby, a ne na zájmy velkých bank a korporací.

ZIMMERWALD: SOCIALISTÉ A VÁLKA

PAVEL ŠNAJDR

V době eskalujícího globálního imperialistického konfliktu stojí levice před potřebou zaujmout ideologicky jasný postoj k válkám. Zdrojem poučení pro nás může být i historická zkušenost z 1. světové války a obrovské selhání většiny tehdejší levice, která v rozporu se zásadami internacionalismu a zájmy pracujících podpořila válečné úsilí svých národních vlád. Proti imperialistickému konfliktu se zpočátku postavila jen nepočetná skupinka socialistů na konferenci v Zimmerwaldu, jejíž odkaz je stále aktuální i dnes. Znamenala definitivní rozkol mezi reformistickými sociálními demokraty a radikálními socialisty, kteří se rozhodli využít krize způsobené světovým konfliktem k revoluční změně a svržení kapitalismu, protože právě ten je příčinou všech imperialistických válek.

Ruská vojenská agrese vůči Ukrajině. Izraelská vyhlazovací válka v Gaze. Americká intervence ve Venezuele a energetická blokáda Kuby. Americký a izraelský útok na Írán a široký konflikt na Blízkém východě. Během pouhých několika málo let se náš svět propadl do stavu, který můžeme označit za globální imperialistickou válku.

Na první pohled by se mohlo zdát, že se pouze obnovilo bipolární uspořádání studené války s horkými proxy konflikty ve třetím světě. Proti sobě opět stojí zdánlivě dva bloky – západní v čele s USA, zahrnující země NATO či Izrael, a východní s Ruskem a jeho spojenci [ke kterým patří Írán či KLR, které mu dodávají drony nebo vojáky k válce na Ukrajině]. Mocná Čína stojí prozatím stranou tohoto konfliktu, je však možné, že se v dohledné době rozhodne využít globálního chaosu k invazi na Taiwan, který si dlouhodobě nárokuje.

Ve skutečnosti má svět mnohem blíže multipolárnímu systému s pouze dočasnými účelovými aliancemi, jaký zde existoval v období obou světových válek. Americký prezident Trump zcela bezprecedentně vznesl územní

nároky vůči svým dosavadním euroatlantickým spojencům, ať už jde o dánské Grónsko či rovnou celé území Kanady; podporou pravicových populistů se snaží rozbít projekt evropské integrace, protože Evropská unie představuje pro USA vážnou ekonomickou konkurenci. Osud Evropy začíná být USA lhostejný, místo ní se budou soustředit na imperialistický konflikt v Tichomoří s Čínou [ve srovnání s níž je Rusko jen upadající pseudovelmocí a v budoucnu se zřejmě stane spíše jejím vazalem]. To vše je navíc podobné jako v první polovině 20. století prodchnuto od té doby nebývalým nárůstem nacionalismu a fašizací; Trump si svou nechutnou šovinistickou rétorikou a potlačováním práv LGBT vůbec nezadá s Vladimírem Putinem.

Přesto většina evropských politiků dosud nedokázala opustit blokové myšlení studené války, kdy příslušnost k tomu či onomu bloku stojí nad mezinárodním právem. Zatímco ruská agrese vůči Ukrajině se u nich setkala se spravedlivým odsouzením, obdobnému porušování cizí státní suverenity a páčání válečných zločinů ze strany USA a Izraele se vesměs dostává slepé pod-

pory. Americká intervence ve Venezuele, při které byl unesen prezident suverénního státu, přitom byla ukázkou toho, jak mohla podle původního ruského plánu vypadat „speciální operace“ na Ukrajině v roce 2022, pokud by se zdařila; útok na Írán, při kterém byli vrcholní státní představitelé rovnou zavražděni společně s tisíci nevinných civilistů, se jí naopak podobá podceněním vojenských kapacit a odhodlanosti nepřítelů. Dlouhodobá podpora izraelského kolonialismu a jeho genocidních zvěrstev v Palestině je pak zpochybněním samotného principu univerzality lidských práv, včetně práva na život, které palestínští Arabové zjevně nemají, protože nejsou vnímáni jako lidské bytosti. Kdokoli se odváží kritizovat takováto porušování mezinárodního práva, je v duchu propagandy označován za podporovatele Madura, ajatolláha, Hamásu či rovnou Putinova Ruska a diskuze je tak odvedena zcela jinde. Smutným symbolem tohoto blokového vidění světa byly u nás vlajky Ukrajiny a Izraele vyvěšované vedle sebe na veřejných budovách – vyjádření podpory obětem jedné vyhlazovací války a pachatelům druhé.

Podobné ideologické zmatení však existuje i na levici. Po 2,5 letech probíhající genocidy v Gaze se demonstrací na podporu Palestiny v Česku odváží účastnit stále jen pár stovek statečných, zatímco zbytek levice se ke kritice Izraele přidává jen pomalu a opatrně [situace je však stále lepší než v sousedním Německu, kde část anarchistů místo palestinských vlajek vylepuje nálepky Fuck Hamas]. Největší rozpaky však mezi českou levicí vzbudil dosud nejasný postoj k válce na Ukrajině. Na jedné straně jsou zde kremlofilové, kteří při svém odporu k americkému imperialismu našli [opět v duchu blokového myšlení] přijatelnější alternativu v imperialismu ruském a Putinův režim i jeho agresi omlouvají. Na druhé straně jsou pak ti, kteří při podpoře spravedlivého ukrajinského národněosvobozené-

ho boje zcela přehlíží rozměr imperialistického soupeření, kdy západní země nepodporují Ukrajinu z dobroty srdce, ale hrdinské sebeobětování milionů mladých Ukrajinců jim slouží spíše k ochraně panství západního kapitálu. Zatímco v případě amerických imperialistických agresí v Iráku a jinde byl postoj radikální levice ideologicky jasný a vedl k boji proti establishmentu, nyní jako bychom se v rámci mocenských bloků najednou nečekaně ocitli na správné straně bariády a nevěděli, co si počít. Obzvlášť nelehká je otázka dodávek zbraní, které na obou stranách vždy budou sloužit jen k vraždění obyčejných lidí – příslušníků pracující třídy.

Jakkoli současné běsnění Donalda Trumpa ulehčilo anti-imperialistickou argumentaci, je potřeba se k těmto otázkám stále vracet a ujmout se nevědného

úkolu teoreticky vyjasnit postoj socialistů k válce. V tom nám může pomoci i historický exkurz do doby I. světové války [kterou ostatně bezvýsledná zákopová jatka na Ukrajině silně připomínají], kdy otázka postoje k válce způsobila historický rozkol mezi reformistickou a radikální levicí, a kdy krize způsobená světovým imperialistickým konfliktem zároveň otevřela příležitost k revoluční změně společenského systému.

Z KAŽDÉHO PÓRU KREV A ŠPÍNA

Často slyšíme, že osobnosti jako Vladimir Putin či Donald Trump jsou prostě šílenci. Evropští politici pokládají Trumpa jen za určitý nepříjemný výstřelek dějin a toužebně očekávají konec jeho funkčního období, kdy se svět snad konečně vrátí zase zpět do „normálu“ –

světové uspořádání bez americké hegemonie si zkrátka pořád nedokážou představit. Ve skutečnosti však Trump i Putin svou psychickou labilitou pouze naplno odkryli obudnou podstatu imperialismu, která se v různé podobě projevuje již dlouhá desetiletí.

Pojem imperialismu není žádným ideologickým přežitkem. Expanzionistická impéria existovala v lidských dějinách samozřejmě vždy, pojem imperialismu se však začal používat až od druhé poloviny 19. století [éra známá též jako období „nového imperialismu“] pro popis stavu, kdy se v rozvinutém kapitalismu propojují ekonomické zájmy kapitalistů s geopolitickými zájmy států. To není žádný marxistický výmysl, s touto teorií poprvé přišli kritičtí liberální ekonomové jako John Hobson. Zákonitým důsledkem akumulace kapitálu je, že malé a střední firmy na místních trzích musí postupně ustoupit větším kapitálům a trhy jsou postupně ovládnuty několika málo velkými korporacemi, které jsou čím dál více napojeny na politiky a jejich prostřednictvím i na státní instituce. Tento klientelismus není ve své podstatě poháněn jen korupcí, ale i společnými zájmy na mocenské a ekonomické stabilitě – každý stát je závislý na průmyslové základně [od které se odvíjí zaměstnanost, fungující infrastruktura či vojenské kapacity], kterou v kapitalismu drží pevně v rukou kapitalisté. Demokracie je deformována, protože bez financování kampaně ze soukromých zdrojů nemá žádný politický subjekt reálnou šanci uspět ve volbách.

Tlak konkurence nutí jako „vnější donucovací zákon“ kapitalisty neustále rozšiřovat odbytiště a hledat levné zdroje surovin a pracovní síly – v průmyslově rozvinutých zemích tak zmíněné provázání byznysu se státní mašinerií vede k imperialistické expanzi, jejímž cílem je v primitivní podobě rozšíření surovinové základny [například nalezišť ropy a dalších nerostných surovin], v pokročilejší pak i ovládnutí trhů ve vyspělých oblastech. Střetávání mocenských zájmů samozřejmě vede k válkám mezi imperialistickými státy. Mohou existovat období relativní mocenské a ekonomické rovnováhy, když je však tato rovnováha mezi státy a kapitály vychýlena [typicky například nástupem nové rozvíjející se mocnosti], vypukají konflikty o nové přerozdělení světa. Na konci období „nového imperialismu“ na začátku 20. století dosáhl svého historického vrcholu kolonialismus, když v roce 1914 tvořily kolonie polovinu

zemské pevniny [jen samotné britské impérium zabíralo její ¼]. První světová válka jako první globální imperialistický konflikt byla výsledkem mocenské nerovnováhy mezi rozsáhlými koloniálními říšemi [Britské impérium, Francie] a průmyslově rozvinutým Německem, které coby teprve nedávno sjednocený stát disponovalo jen minimem kolonií. Německé válečné požadavky načrtnuté v tzv. zářijovém programu mohou posloužit jako názorný příklad imperialistických cílů – zahrnovaly nejen rozšíření koloniální držav v centrální Africe (tzv. Mittelafrika) a loutkové nárazníkové státy na východě Evropy, ale i vytvoření jednotného ekonomického prostoru Mitteleuropa na území většiny evropského kontinentu, čímž by si Německo zajistilo ovládnutí evropských trhů.

První světová válka přinesla také do té doby nevídaný výbuch nacionalismu a šovinismu, který v mnohém předznamenal tragédie 2. světové války. Z imperialismu profitují především konkrétní kapitalisté, pro samotné imperialistické státy a jejich obyvatele představuje rozsáhlé imperiální panství spíše jen zátěž, jak jsme mohli názorně sledovat u bývalých koloniálních mocností. K ospravedlnění imperialismu proto od 19. století slouží systematicky pěstovaný nacionalismus a rasismus projevující se pocitem kulturní nadřazenosti [například „šíření pokroku“ v koloniích]. Stejně tak sloužil a slouží k ospravedlnění vysokých nákladů na zbrojení a lidských obětí ve všech imperialistických konfliktech od obou světových válek až po dnešek. Za velkými slovy o boji za vlast, národ, či kulturu jsou ve skutečnosti skryty imperialistické zájmy, pro které jsou posílání obyčejní lidé na válečná jatka. To samé bohužel často platí i o povýšeneckých slovech o šíření hodnot svobody či demokracie, v jejichž jménu byla vedena nejedna imperialistická válka.

Jak napsal již Karel Marx: „Kapitál čiší od hlavy až k patě, z každého svého póru krví a špínou.“

PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA

První světová válka byl první velký typický imperialistický konflikt. Označování Německa za jejího hlavního viníka je pouhým výkladem historie vítězi [kteří ustanovení o německé vině nadiktovali i do Versailleské smlouvy]. Dnes s odstupem více než sto let je již všeobecně přijímáno, že šlo o globální imperialistický konflikt, ve kterém nelze dost dobře sympatizovat ani s

jednou z válčících stran. Britské impérium a Francie dovolávající se v Evropě obrany demokracie a svobody byly hnusné koloniální říše, pod jejichž nadvládou trpěly miliony lidských bytostí. Pohoršují-li nás německé plány na nové politicko-ekonomické uspořádání Evropy, musí nás stejně tak pohoršovat například plány západních mocností na rozparcelování Blízkého východu po porážce Osmanské říše, které vyvrcholily ostudnou Sykes-Picotovou dohodou. V roce 1914 se Německo rozhodlo využít sarajevského atentátu a konfliktu na Balkáně ke změně mocenského uspořádání v Evropě, proti němu zde však stálo carské Rusko s vlastními mocenskými zájmy [obalenými rouškou panslavismu], kterému poskytly západní mocnosti okamžitě záruky pomoci; Německo, jehož vojenské plány byly v očekávání války na dvou frontách založeny na bleskovém úderu na západě, tím bylo akcelerováno k zahájení války.

Celou Evropu zasáhlo nacionalistické šílenství – v Berlíně, Londýně, Paříži i dalších metropolích se odehrávaly totožné výjevy jásajících davů nadšeně oslavujících vypuknutí války [pro toto nadšení se v Německu ujal pojem *Augustuserlebnis* – „duch srpna 1914“]. Předák francouzských socialistů Jean Jaurés, který na stránkách časopisu *L'Humanité* vystupoval proti válce a vyzýval k diplomatickému řešení, byl v pařížské kavárně zastřelen francouzským nacionalistou – francouzský soud jeho vraha později osvobodil. Na obou stranách panovala představa, že nadešel čas konečného zúčtování, kdy budou jednou provždy vyřešeny všechny mezinárodní spory [*Válka, která ukončí všechny války*, jak zněl název knihy britského spisovatele H.G. Wellse].

Pro celé období války v letech 1914 – 1918 pak byla pro obě strany typická stejná neochota k jakýmkoli ústupkům v územních požadavcích i stejně debilní víra ve vojenské řešení a frontální útoky, která proměnila konflikt v déle než 4 roky trvající jatka. Patová situace zákopových bojů změnila válku ve válku opotřebovavací, ve které byly miliony mladých mužů posílány na smrt za cenu prakticky nulových územních zisků – tento pověstný „mlýnek na maso“ měl podobu až jakéhosi industriálního procesu. Válečných zločinů zakázaných Haagskými konvencemi se dopouštěly obě strany, ať už šlo o používání bojových plynů, námořní blokádu dodávek potravin i léků či bombardování civilních cílů.

Již Komunistický manifest z roku 1848 obsahoval klíčovou myšlenku, že proletář nemá vlast [jen své okovy]. Protože hlavním nepřítelem všech pracujících je nadnárodní kapitál, i jejich osvobození může být dosaženo pouze společným bojem všech vykořisťovaných lidí různých národů – jejich jednota musí stát nad národní jednotou. Uměle podněcovaný nacionalismus a xenofobie jsou jen nástroji k rozbití jednoty pracujících tříd. Socialisté proto kategoricky odmítají veškeré války mezi státy a národy, které vždy slouží jen imperialistickým zájmům a jejich obětmi jsou vždy pouze obyčejní lidé z pracujících tříd na obou stranách. Jedním z neznámějších hesel se stal slogan německé SPD, jehož autorem byl Wilhelm Liebknecht (otec Karla Liebknechta) – „Tomuto systému nedáme ani jednoho muže, ani jeden groš!“. Samotná 2. internacionála socialistických stran založená v roce 1889 měla tyto internacionalistické zásady ve stanovách.

Když však v roce 1914 vypukla první světová válka, přidala se drtivá většina evropských socialistů k všeobecnému nacionalistickému šílenství a navzdory zásadám internacionalismu podpořila válečné úsilí svých národních vlád. Německá SPD, která byla nejsilnější parlamentní stranou, se rozhodla pro zastavení politického boje a vyslovila loajalitu německé vládě [jmenované v Německé říši neomezeně císařem bez ohledu na parlament] v rámci tzv. Burgfreidenspolitik („politika hradního míru“); francouzští socialisté obdobně vstoupili do Union Sacrée [Svaté unie] s pravicovými konzervativními a liberálními stranami. 4. srpna tak schválili němečtí sociální demokraté v Reichstagu válečný úvěr německé vládě, zatímco jejich francouzští soudruzi hlasovali ve stejný den v Národním shromáždění pro udělení mimořádných pravomocí francouzské vládě pro vedení války. 8. srpna je následovali i britští labouristé v hlasování pro zmocňovací zákon. Druhá internacionála se tak během pár dnů fakticky rozpadla [v prvních válečných letech se konaly absurdní „internationalistické“ konference zvláště u socialistů ze zemí Dohody a ze zemí Ústředních mocností, než v roce 1916 formálně zanikla] a socialisté nakonec vydali imperialistickému systému miliony mužů i grošů. Nebyli však sami – například i anarchista Kropotkin ve svém britském exilu později podpořil válečné úsilí zemí Dohody proti německému milita-

rismu [čímž coby „menší zlo“ podpořil militarismus britský, francouzský a paradoxně i ruský].

Co však vedlo k této historické zradě socialistického hnutí? Šlo o první z dlouhé řady omylů a selhání sociálnědemokratického reformismu. Silné dělnické hnutí pro sebe na konci 19. století vybojovalo ústupky v podobě sociálních a demokratických reforem, což dalo vzniknout představám o tom, že kapitalismus půjde postupně reformovat. Panovala naivní představa, že s postupným rozšířením všeobecného rovného volebního práva může být společenské změny dosaženo prostě volebním vítězstvím socialistických stran, které reprezentovaly zájmy pracujících představujících drtivou společenskou většinu. Vedle vyložených revizionistů jakým byl Eduard Bernstein, který úplně odvrhl marxistické revoluční teze, se stranický mainstream v německé SPD kolem Karla Kautskyho přiklonil ke strategii postupného prosazování sociálních výtěžků a vyčkávání s revolucí na vhodný okamžik, až se kapitalismus začne hroutit. Reformismus se tak stal ideologií pasivního očekávání, která se ze všeho nejvíce obává vyprovokování předčasného střetnutí s vládnoucím řádem. Revoluční étos byl oportunisticky opuštěn v zájmu prosazení stranického programu a sociálnědemokratičtí politici se namísto podpory dělnických bojů začali soustředit na parlamentní politiku. Výsledkem byla integrace strany do systému buržoazní demokracie a vznik zkorumpované vrstvy profesionálních stranických a odborových funkcionářů, kteří mají fakticky stejný zájem na stabilitě a imperiální moci státu jako vládnoucí třída.

Kdykoli se vládnoucí třídy ocitají v ohrožení svého panství, vyvolávají politické krize. Historické vítězství německé SPD v parlamentních volbách v roce 1912 býval historiky uváděno jako jeden z hlavních faktorů, proč se konzervativní kruhy v Německu rozhodly rozpoutat světovou válku. Již v tomto roce diskutoval císař s vojenskými představiteli o tom, že válka vedoucí ke změně geopolitického uspořádání je neodvratitelná a hrozba rozvratu vládnoucího řádu socialisty byla dalším důvodem, proč obrátit pozornost od vnitropolitických témat ke stupňování mezinárodního napětí. Vybičovaný nacionalismus a šovinismus připoutal po celé Evropě socialistické strany do národních front s pravicovými stranami pod praporem defensivismu, kdy je spo-

lečným nejvyšším cílem obrana vlasti; socialistické strany přerušily politický boj a i odbory se zavázaly nepodnikat stávkový boj. Tím započala dlouhá historie omylů sociálních demokratů a jejich zrad zájmů pracujících. A zároveň tím začal rozštěp levice na sociální demokraty a radikální socialisty.

ZIMMERWALDSKÉ HNUTÍ

Proti válce vystoupily v roce 1914 jen nepočetné skupinky evropských socialistů. Ruští bolševici stavěli od počátku proti defensivismu revoluční defetismus, tj. přáli si vojenskou porážku Ruska jako cestu ke svržení carského režimu a revoluční změně společnosti. Jejich vedení se však nacházelo v emigraci [Lenina ve švýcarském exilu inspirovalo vypuknutí světové války ke studiu imperialismu, které shrnul ve spise *Imperialismus jako nejvyšší stadium kapitalismu*] a vliv strany na společenské dění v Rusku byl malý. Dalším případem byla srbská sociálnědemokratická strana SSDP – vzdor tomu, že Srbsko bylo první obětí vojenské agrese ze strany Ústředních mocností, odmítli její poslanci v parlamentu [které měla strana však jen dva] hlasovat pro válečné půjčky s poukazem na to, že je Srbsko jen hříčkou v imperialistické válce mezi světovými mocnostmi.

Nejvlivnější skupinou protiválečných socialistů tak byl svaz Spartakovců uvnitř německé SPD ustanovený v reakci na ostudné hlasování 4. srpna z iniciativy Rosy Luxemburgové původně jako Skupina Internacionála, ke které se záhy připojili Karl Liebknecht či Clara Zetkinová. Luxemburgová se věnovala teorii imperialismu již před válkou [*Akumulace kapitálu*, 1913] a před jejím vypuknutím byla odsouzena k trestu odnětí svobody za podněcování vojáků k odmítání vojenské služby, většinu války tak strávila stíhávě ve vězení [v roce 1915 zde napsala pamflet *Krise sociální demokracie* vydaný pod pseudonymem Junius]. I Karl Liebknecht se projevil jako odvážný buřič, když ve svých veřejných projevech a článcích přesvědčoval pracující o tom, že „hlavní nepřítel je doma“ a nikoli na druhé straně zákopů, nejvíce je pak spojen se slavným heslem Válku válce! Není divu, že i Liebknecht byl navzdory své poslanecké imunitě nakonec v roce 1916 zatčen [poté, co na demonstraci 1. května svolával: „Pryč s válkou! Pryč s vládou!“] a odsouzen k vězení. Jeho jméno však tajně kolovalo mezi německými vojáky na frontě jako symbol naděje.

První podnět k obnovení internacionály daly konference mládežnických organizací a feministická socialistická konference žen zorganizovaná z iniciativy Clary Zetkinové v roce 1915. 5. - 8. září 1915 se pak na konferenci v Zimmerwaldu sešli nepočetní představitelé evropských socialistických stran [38 delegátů z 10 evropských zemí], kteří odmítali válku jako imperialistický konflikt. Byla zorganizována z iniciativy socialistů ze Švýcarska a Itálie [italská PSI se v roce 1915 postavila proti vstupu Itálie do války, což mj. vedlo k odchodu Benita Mussoliniho, tehdejšího šéfredaktora stranického časopisu *Avanti!*, který vstup do války podporoval] a mezi její účastníky patřili mj. delegáti německých Spartakovců a exilových ruských socialistů. Za místo konání byl zvolen horský hotel v malé švýcarské vesničce Zimmerwald, kde se delegáti vydávali za společnost ornitologů; Trockij vtipně poznamenal, že se všichni evropští internacionalisté vešli do čtyř dostavníků.

Účastníci konference se rozdělili na většinové umírněné křídlo a menší radikální křídlo představované hlavně bolševiky v čele s Leninem [Trockij, který v té době lavíroval mezi bolševiky a menševiky představoval pomyslný střed]. Zatímco většina delegátů se spokojila s umírněnými požadavky volajícími po ukončení války a obnovení internacionály, radikálové požadovali zakomponovat do manifestu výzvu k přeměně imperialistické války ve válku občanskou s cílem svržení kapitalistického systému. Lenin ve svém spise *Socialismus a válka* odmítl buržoazní pacifismus s tím, že návrat k míru by byl pouze návratem k dosavadním poměrům, které daly vzniknout válce; mezinárodní konflikt vždy skončí pouze nástupem nového mocenského hegemona a systém, ve kterém vznikají války, zůstane zachován. Je proto potřeba změnit celé toto uspořádání, k čemuž se v tehdejší krizi naskytla historická příležitost. Tato „občanská válka“ jako vyústění třídního boje je podle Lenina jediným spravedlivým typem války, protože pouze světová socialistická revoluce může přinést trvalý mír. Je proto nejlepším způsobem boje proti válce.

Konference v Zimmerwaldu nakonec přijala manifest v umírněnější verzi vyzývající k ukončení války a k třídnímu boji. Byl vytvořen také orgán nově vzniklého zimmerwaldského hnutí – Mezinárodní socialistická komise [ISC] se sídlem v Bernu, jejímž předsedou se stal švýcarský socialista Robert Grimm. V následujících letech byly uspořádány

další konference ve švýcarské vsi Kienthal [1916] a ve Stockholmu [1917], kam se v roce 1917 přesunulo sídlo ISC, aby bylo blíže revolučnímu dění v Rusku.

Radikálové kolem Lenina, ke kterým patřil například polsko-německý socialista Karl Radek, vytvořili frakci „zimmerwaldské levice“, vydávající krátce časopis *Der Vorbote* [Předzvěst]. Ta se stala zárodkem pozdější 3. internacionály. S trochou nadsázky řečeno měl Lenin možná pozoruhodný dar štěpit, vytvářet opozici v rámci opozice. Na druhou stranu se bolševikům pod jeho vedením podařilo to, co do té doby žádné jiné revoluční organizaci, tj. uskutečnit úspěšnou socialistickou revoluci. Jejich dějinný příklad ukazuje, že namísto marných pokusů o sjednocování levice je možná úspěšnější strategií pevně trvat na ideologických principech.

VÁLKU VÁLCE!

S pokračující válkou se množily případy protiválečného vystoupení vojáků i pracujících. Již na první válečné Vánoce v roce 1914 došlo na různých místech fronty k tzv. „vánočnímu příměří“, kdy vojáci na obou stranách fronty spontánně zastavili boje a společně slavili vánoční svátky – setkávali se v území nikoho, kde spolu přátelsky hovořili, vyměňovali si drobné dary a dokonce spolu sehráli i fotbalová utkání. Šlo o úžasný projev lidskosti a vzájemné solidarity obyčejných lidí poslaných bojovat proti sobě za cizí imperialistické zájmy. Mezi veliteli vyvolaly tyto spontánní projevy oprávněné obavy a další „sbratřování s nepřítelem“ pak bylo krutě trestáno, takže se v dalších letech v podobné míře již neopakovalo.

K prvním velkým protiválečným vystoupením dělníků začalo docházet až později. V Německu se první velká dělnická stávka uskutečnila 28. června 1916 na protest proti již zmíněnému uvěznění Karla Liebknechta na prvomájové demonstraci. Zúčastnilo se jí přes 50 tisíc dělníků z Berlína a tisíce z dalších měst.

Docházelo i k aktům individuálního terorismu, jakým byl například úspěšný atentát na rakouského předsedu vlády von Stürgkha 21. října 1916, který spáchal syn předsedy rakouské sociálnědemokratické strany Friedrich Adler na protest proti autoritářské formě vlády, cenzuře a perzekuci protiválečných aktivistů. Jeho osamocený čin však nemohl na průběhu války nic změnit.

Revoluční situace nakonec nazrála v roce 1917. Dlouhodobé strádání civilního obyvatelstva trpícího v důsledku válečné situace nedostatkem potravin a uhlí na vytápění domácností [ve většině zemí musel být zaveden přidělový systém] ještě prohloubila mimořádně tuhá zima na přelomu let 1916/1917, známá v Německu též jako „tuřínová zima“ [protože civilní obyvatelstvo bylo při nedostatku brambor odkázáno na konzumaci brukvovité zeleniny].

V březnu [dle juliánského kalendáře v únoru] vypukla revoluce v Rusku, kde spolu se zhoršující se hospodářskou a sociální situací sílil odpor k autokratickému carskému režimu brzdícímu veškeré pokusy o politické reformy. Od začátku března stávkovali dělníci v petrohradských Putilovových strojírenských závodech, na Mezinárodní den žen 8. března pak uspořádaly textilní dělnice v Petrohradě masovou demonstraci, která přerostla v lidové nepokoje a během několika dní se ke stávce připojilo až 250 tisíc pracujících. Policie a armáda proti protestujícím v ulicích brutálně zasáhly [během pouličních bojů bylo zabito přibližně 1400 lidí], vojáci odmítající plnit rozkaz ke střelbě se však postupně začali bouřit proti svým velitelům, přidávat se na stranu revoluce a rozdávat zbraně lidu. 12. března byl [stejně jako při revoluci v roce 1905] ustanoven Petrohradský sovět [rada] dělnických a vojenských zástupců, který následně 14.3. slavným rozkazem č. 1 zbavil všechny důstojníky jejich autority a vyzval vojáky k zakládání výborů a vysílání delegátů do sovětu. 15. března abdikoval car Mikuláš II. a v zemi nastalo období tzv. dvojvlády – na jedné straně byla představiteli pravicových liberálních stran ustanovena provizorní vláda v čele s knížetem Lvovem, na druhé straně pak byly spontánně zakládány sověty [dělnické a vojenské rady], z nichž nejvlivnější Petrohradský sovět zastupoval více než půl milionu dělníků a vojáků.

Pravicová prozatímní vláda prosazovala dodržení spojeneckých závazků k západním mocnostem a setrvání ve válce, zatímco sověty byly v otázce války a spolupráce s vládou nejednotné – většinu v nich měli původně sociálnědemokratičtí menševici a strana socialistů-revolucionářů [tzv. eserů], zatímco radikální bolševici byli vývojem událostí zaskočeni a zpočátku zde neměli silné zastoupení. Mnoho z nich [mj. Kameněv či Stalin] navíc stejně jako zbytek levice považovali svržení cara revoluční cíl za naplněný a namísto de-

fétismu podlehl „revolučnímu defenzivismu“ s cílem osvobození ruských území okupovaných Německem.

Změna přišla s návratem Lenina ze švýcarského exilu, který spolu s dalšími ruskými exilovými politiky přijel s německým svolením v pověstném „zaplombovaném vlaku“ přes Německo, Švédsko a Finsko do Petrohradu (německé tajné služby bolševiky tajně financovaly s cílem Rusko politicky destabilizovat a vyřadit z války, po provalení těchto vazeb bude nucen rezignovat předseda ISC Robert Grimm). Dle pamětníků Lenin již na petrohradském nádraží ze všeho nejdříve ostře vyčínil Kameněvovi, který na stránkách stranických novin Pravda podporoval válečné úsilí prozatímní vlády, a následující den 17. dubna pak vyhlásil tzv. dubnové teze, ve kterých odmítl spolupráci s buržoazní prozatímní vládou i účast v imperialistické válce a vyzval k pokračování revoluce v revoluci socialistickou (v duchu Trockého teorie permanentní revoluce). Dosud slabí a nejednotní bolševici se pod jeho vedením stanou hlavní opozicí vůči pokračující válce i prozatímní vládě neschopné řešit hospodářský rozvrat země ani uspokojit lidový požadavek na agrární reformu; tento program vyjadřovalo prosté heslo Chléb, mír a půda.

Klíčovou událostí se v tomto stala tzv. dubnová krize – poté, co noviny zveřejnily notu ruského ministra zahraničí Miljukovova, ve které ujišťoval západní spojence o ochotě Ruska pokračovat ve válce výměnou za dohodnuté územní zisky na úkor Osmanů, vypukly v ruských městech 3. a 4. května (dle juliánského kalendáře duben) mohutné protivládní demonstrace. Prozatímní vláda si uvědomovala potřebu zachovat dobré vztahy se sověty a přizvala k účasti na koalici umírněné levicové strany – ve vládě nově získali ministerská křesla sociálnědemokratičtí menševici a pravicová část eserů (novým ministrem války se stal eser Alexandr Kerenskij patřící k zastáncům války), takže radikální bolševici zůstali fakticky jedinou opozicí a jejich lidová podpora začala prudce stoupat. Postupně si tak vybudují vůdčí pozici v sovětech a jejich agitátoři budou působit i mezi vojáky na frontě.

REVOLUČNÍ ROK 1917

Pod vlivem ruské revoluce docházelo mezitím k protiválečným vystoupením i v dalších evropských zemích. 16. dubna vypukly v německých městech

jako Berlín či Lipsko masové dělnické stávky proti krácení potravinových přidělků, do kterých se zapojilo 200 - 300 tisíc dělníků. 1. května zasáhla Velkou Británii stávka dělníků ve strojírenském průmyslu, které se zúčastnilo až 200 tisíc dělníků (největší za celou válku) zejména v okolí Glasgow.

3. května pak vypukly masivní vzpoury ve francouzské armádě. V reakci na neúspěšnou tzv. Nivellovu ofenzivu, kdy další frontální útok na německé pozice skončil pro francouzská vojska mohutnými ztrátami za cenu takřka nulových územních zisků, se začali francouzští vojáci bouřit proti svým velitelům a odmítali podnikat další nesmyslné sebevražedné útoky, někteří z nich dokonce opustili zákopy. Vzpoury postupně propukly skoro v polovině útvarů (49 ze 112 divizí) a zemi navíc ve stejné době zasáhly masivní dělnické stávky, takže se Francie ocitla na samém pokraji vojenské porážky (německé velení však o tom díky přísné francouzské cenzuře dlouhou nevědělo a vojensky nezareagovalo). Spontánně vzniklé vzpoury však byly vzájemně nekoordinované a izolované, takže se je francouzskému vrchnímu velení v čele s generálem Pétainem nakonec podařilo zlomit za pomoci politiků cukru a biče – vojákům bylo přislíbeno zlepšení podmínek a proti vůdcům vzpour bylo tvrdě zasáhnuto (padlo 554 rozsudků smrti, z nichž 49 bude skutečně vykonáno, stovky dalších účastníků skončily v pracovních táborech).

Podobná situace se opakovala v červenci v Rusku během tzv. Kerenského ofenzivy. Navzdory politickému chaosu v zemi nařídil ministr obrany Kerenskij 1. července velkou ofenzivu na východní frontě s cílem obnovení národního semknutí a potlačení revolučních tendencí. Ruské armády však trpěly zoufalým nedostatkem vybavení i munice a mnoho jednotek si pod vlivem bolševických agitátorů zvolilo sověty a odmítalo uznávat autoritu velitelů, množily se rovněž případy dezercí. Po pár dnech se tak ofenziva zhroutila a v Petrohradě vypukly další protivládní nepokoje (16. - 20. července), při kterých požadovali dělníci a vojáci převzetí moci sověty. Pravicový eser Kerenskij se po rezignaci Lvova ujal funkce předsedy vlády a prozatímní vláda pod jeho vedením nechala nepokoje krvavě potlačit. Z jejich rozpoutání obvinila bolševiky (ačkoli ti k nim ve skutečnosti zaujímalí spíše zdrženlivý postoj, protože povstání

správně vyhodnotili jako nepřipravené a předčasné) a jejich představitelé včetně Trockého byli pozatýkáni. Lenin se kvůli obvinění z vlastizrady musel ukrýt ve Finsku, kde napíše jeden ze svých nejdůležitějších spisů *Stát a revoluce* (ve kterém proti reformistickým tendencím integrace socialistů do buržoazní demokracie postaví jako konečný cíl odstranění státu coby nástroje vládnoucí třídy).

2. srpna vypukla první vojenská vzpoura i v Německu, když několik set příslušníků námořnictva ve Wilhelmshavenu odmítlo nastoupit službu a zorganizovalo protestní pochod městem s požadavkem zlepšení podmínek a ukončení války. Vzpoura však byla rychle potlačena a dva její vůdci Albin Köbis a Max Reichpietsch byli postaveni před vojenský soud a popraveni.

10. - 13. září se pokusil vrchní velitel ruské armády Kornilov s podporou důstojníků a pravicových kruhů (a zřejmě i britských tajných služeb) o vojenský puč s cílem obnovit pořádek v zemi a zlikvidovat sověty. Kerenskij čelící Kornilovovu tažení na Petrohrad se v nouzi obrátil o pomoc na Petrohradský sovět a bolševiky, kterým vydal zpět zabavené zbraně a propustil jejich vězněné vůdce včetně Trockého, který se okamžitě postavil do čela výboru organizujícího obranu města. Bolševikům se podařilo zmobilizovat dělníky, kteří vytrhali koleje vedoucí do Petrohradu, a jejich agitátoři se pak infiltrovali mezi Kornilovovy vojáky, kteří odmítli zaútočit a část z nich dezertovala, takže byl pokus o puč již po pár dnech potlačen. Pozice Kerenského vlády tím byla silně otřesena.

ŘÍJNOVÁ REVOLUCE

Po porážce Kornilovova puče lidová podpora bolševiků rostla a během září a října se jim podařilo získat rozhodující většinu v sovětech včetně moskevského a petrohradského sovětu, jehož předsedou se stal Lev Trocký (který jej vedl i v roce 1905). Lenin začal vybízet k zahájení socialistické revoluce a po jeho návratu z Finska odhlasoval ústřední výbor bolševiků rezoluci vyzývající k ozbrojenému povstání proti prozatímní vládě. Příprava povstání byla veřejným tajemstvím (Kameněv se Zinovjevem, kteří byli přehlasováni, dokonce celou akci dopředu vyzradili v novinách) a k prvním střetům došlo již 6.11., kdy Kerenského vláda reagovala na situaci povoláním loajálních zbytků armády (zejména junkerů – studentů vo-

jenských škol], které uzavřely Petrohrad a obsadily sídla opozičních novin. Na Trockého návrh dal nakonec impuls k zahájení revoluce Petrohradský sovět s převahou bolševiků a levých eserů, jehož vojenský výbor prohlásil 7. listopadu prozatímní vládu za svrženou a Rudé gardy začaly obsazovat vládní budovy.

Pravicoví historici mají tendenci říjnovou revoluci zlehčovat; dle jednoho bonmotu nebyla ona pozdější propagandou vzletně nazývaná Velká říjnová socialistická revoluce ani velká, ani říjnová [dle západního gregoriánského kalendáře se odehrála v listopadu], ani socialistická a ani to nebyla revoluce, nýbrž pouhý státní převrat. Jakkoli události 7. listopadu 1917 nebyly onou epickou bitvou znázorněnou v Ejzenštejnově filmu a dle historických záznamů se boje v Petrohradě ten den zřejmě obešly bez ztrát na životech, politický význam říjnové revoluce nelze podceňovat. K revoluci se připojila drtivá většina vojenských jednotek v Petrohradě včetně baltského loďstva pod velením Pavla Dybenka [který se později oženil s revolucionářkou Alexandrou Kollontajovou] a posádky Petropavlovské pevnosti. Když pak dal večer křižník Aurora výstřelem signál k zahájení útoku na Zimní palác, ve kterém stále ještě zasedala prozatímní vláda [již bez svého předsedy Kerenského, který utekl z města], bránila jej jen hrstka loajálních vojáků z řad mladičkových junkerů a příslušníci ženských dobrovolných sborů, kteří se nezmohli na výraznější odpor.

Okamžitě začal být realizován program Chléb, mír a půda. Všeruský sjezd sovětů hned následujícího dne [8.11.] schválil slavné dekrety o půdě a o míru – ten vyzýval vlády všech válčících států k uzavření okamžitého míru bez anexí a reparací a deklaroval připravenost Ruska k mírovým jednáním. Nová vláda v čele s Leninem, ve které byli vedle bolševiků zastoupeni i levicoví eseré, vydala Deklaraci práv národů Ruska, kterým přiznala všem národům bývalé Ruské říše právo na sebeurčení včetně možnosti secese [odtržení]. Lev Trockij z pozice ministra [lidového komisaře] zahraničních věcí zveřejnil tajné mezinárodní smlouvy Ruské říše, čímž byla odhalena zákulisní kabinetní diplomacie Dohodových mocností včetně skandální Sykes-Picotovy dohody o parcelaci Blízkého východu, která vyvolala vlnu pobouření mezi Araby. Pozdějších slavných 14 bodů amerického prezidenta Wilsona požadujících otevřená mezinárodní jednání

či právo národů na sebeurčení bylo v podstatě převzetím části požadavků a výzev, které přinesla ruská revoluce.

V prosinci bylo uzavřeno příměří Ruska s Ústředními mocnostmi, což bylo na východní frontě provázeno spontánním nadšeným sbratřováním mezi německými a ruskými vojáky. Jelikož západní mocnosti na ruskou výzvu k zapojení se do mírové konference nereagovaly, započalo bolestné separátní mírové jednání mezi Ruskem a Ústředními mocnostmi v Brest-Litevsku. Přístup bolševické vlády bývá popisován jako zvláštní směs politické naivity a pragmatismu – požadavek míru bez anexí a reparací založený na právech národů na sebeurčení byl německými představiteli překlopen na požadavek zřízení loutkových států na Německem okupovaných územích, takže jednání uvízla na mrtvém bodě. Trockij, který v lednu osobně převzal vedení ruské delegace, ve skutečnosti nasadil zdržovací taktiku v očekávání brzkého vypuknutí revoluce v Evropě; tato představa rozhodně nebyla tak naivní, jak by se dnes mohla zdát.

V lednu 1918 zasáhly Rakousko-Uhersko hladové bouře vyvolané nedostatkem potravin a krácením přidělů. 14. ledna vypukla dělnická stávka ve Wiener Neustadt, odkud se záhy rozšířila do Vídně [kde se k ní během několika dní přidalo přes 100 tisíc pracujících] a zbytku země – 18. ledna vypukla stávka v Budapešti a v následujících dnech i v českých městech jako Brno, Plzeň, Kladno i Praha, takže se do ní zapojil až milion lidí. Stávkující požadovali ukončení války a po vzoru sovětů zakládali dělnické rady. Revoluci však zradila rakouská sociální demokracie, která přistoupila na vládní sliby drobných ústupků v podobě zlepšení zásobování či demokratizace, a vyzvala dělnictvo k ukončení stávek. Jejich dohrou však byla 1. - 3. února vzpoura rakousko-uherského námořnictva v boce Kotorské – zapojilo se do ní několik tisíc námořníků ze zde kotvících lodí, kteří zajali velitele flotily a po vzoru sovětů opět zakládali rady požadující ukončení války. Velení se však podařilo vzbouřence izolovat od zbytku námořnictva a za pomoci dorazivších německých bitevních lodí je nakonec donutit ke kapitulaci; 4 vřdicové vzpoury byli popraveni včetně jejího mluvčího Františka Rasche.

Mezitím se vlna protiválečných stávek přelila i do Německa, kde byla pod vedením Spartakovců zahájena 28. ledna velká dělnická stávka v

Berlíně, ke které se připojilo 400 tisíc dělníků z železáren a muničních továren. Během několika dnů vstoupilo po celém Německu do stávky přes milion pracujících, kteří požadovali uzavření míru bez anexí, zlepšení zásobování a demokratické reformy, německá vláda však reagovala zákazem sdružování a nasazením armády. Byli to opět sociální demokraté, tentokrát z německé SPD, kdo zastrašení pohrůzkou vyhlášení stanného práva nakonec vyzvali 1. února dělnictvo k ukončení stávky; vřdicové stávky byli pozatýkáni a až 50 tisíc účastníků násilně odvedeno na frontu.

Německo tlačilo na uzavření separátního míru s Ruskem, protože potřebovalo uvolnit své vojáky z východní fronty pro rozhodující úder na západě [dříve než tam dorazí početné americké jednotky]. Po ztroskotání mírových jednání vyhlásil 10. února Trockij v duchu hesla „ani válka, ani mír“ jednostranné ukončení války i bez podpisu mírové smlouvy a ruská armáda byla následující den demobilizována. Německo se s tím však nespokojilo a vyhlásilo obnovení válečného stavu s cílem zmocnit se Ukrajiny jako „obilnice Evropy“ k nasycení hladem zmítaného obyvatelstva střední Evropy a zabránění vypuknutí revoluce. Během operace Faustschlag postoupila vojska Ústředních mocností během pouhých deseti dnů prakticky bez odporu až o 250 km a ruská vláda byla nucena přijmout pokořující podmínky v podobě ztráty rozsáhlých území [dnešního Polska, Ukrajiny, Pobaltí, Běloruska a Finska] o celkové rozloze 1,3 milionů km², které představovalo polovinu ruského průmyslového území; Rusko tím přišlo o 1/3 svých obyvatel. Při hlasování v ústředním výboru bolševické strany se proti přijetí podmínek Brest-litevského míru postavilo levicové křídlo [Bucharin, Radek či Kollontajová, Trockij se zdržel] donkichotsky volající po revoluční válce proti německému imperialismu, Lenin však nakonec prosadil přijetí míru u většiny členů apelem na nutnost záchrany revoluce a získání času na konsolidaci. Revoluční defetismus se tak zhmotnil v podobě obrovské oběti.

KRACH SVĚTOVÉ REVOLUCE

Přijetím potupných podmínek Brest-litevského míru získala socialistická revoluce v Rusku tolik potřebný čas. Novému socialistickému státu nedával zpočátku nikdo valné naděje na přežití.

Rusko bylo zaostalou, převážně zemědělskou zemí, takže umírněná

levice důvodně namítala, že zde pro socialistickou revoluci nebyly naplněny historické podmínky v podobě rozvinutých výrobních sil k zajištění základních potřeb obyvatelstva. Politicky uvědomělá dělnická třída připravená bránit revoluci byla koncentrována jen v průmyslových centrech jako Petrohrad či Moskva. Toho všeho si byli bolševici vědomi, spoléhali se však na to, že ruská revoluce bude první jiskrou, která zmobilizuje mezinárodní dělnickou třídu a zažehne socialistické revoluce napříč Evropou. Lenin o tom napsal: „Před revolucí, a dokonce i po ní, jsme si mysleli: buď revoluce v jiných zemích, kapitalisticky více vyspělých, vypuknou okamžitě či alespoň velmi rychle, nebo jsme ztraceni.“

Vize světové revoluce se v roce 1918 začala naplňovat. Imperialistické Německo se navzdory vítězství na východní frontě vojensky vyčerpalo. Po Brest-litevském míru stále potřebovalo ponechat k okupaci rozsáhlých území obrovské množství vojáků, kteří zde čelili lidovému odporu a byli vystaveni vlivu bolševických agitátorů [část z nich se později dokonce přidala k Rudé armádě], takže pro německou armádu představovali po přesunu na západ rozkladný element. Velká německá jarní ofenziva na západní frontě ztroskotala, vojska Dohody doplněná čerstvými americkými vojáky zahájila v srpnu rozhodující tzv. Stodenní ofenzívu a během podzimu postoupila k německým hranicím. 29. října vypukla v Německu revoluce. Námořníci v Kielu se vzbouřili proti rozkazu svých velitelů vyplout k dalším nesmyslným bojům a po vzoru ruských sovětů založili společně s městskými dělníky radu. V následujících dnech se revoluce rozšířila po celém Německu a již 9. listopadu byl německý císař Vilém II. nucen abdikovat. Ve stejný den byla na dvou různých místech v Berlíně vyhlášena republika – v Reichstagu ji vyhlásili poslanci sociálnědemokratické SPD, zatímco na jiném místě vyhlásil Karl Liebknecht ze svazu Spartakovců socialistickou republiku. 11. listopadu pak uzavřeli němečtí představitelé na západní frontě příměří, čímž skončila první světová válka.

Evropu následně zachvátila na přelomu let 1918 – 1919 revoluční vlna. Rady dělníků a vojáků vyhlásily socialistické republiky rad [či sovětské republiky] v Alsasku, Bavorsku, Brémách, Mohuči, Sasku či ve Würzburgu. Mimo Německo vznikly republiky rad též v Maďarsku [a pod jejím vlivem též na Slovensku], sověty vznikly i v různých městech v

Irsku během irské války za nezávislost [např. Limerický sověť]. V Itálii začalo období revolučních nepokojů známé jako Biennio Rosso [„rudé dvoutletí“ 1919 – 1920], ve Španělsku pak bolševické trienium [„trojletí“ 1918 – 1921]. Masové dělnické stávky zasáhly země po celém světě.

Sociálnědemokratické strany se však dopustily historické zraedy, když odmítly skutečné společenské změny v podobě zespolečnění výrobních prostředků a samosprávy pracujících, a spojily se s buržoazními stranami proti revolučním tendencím. Nový německý kancléř Friedrich Ebert z SPD uzavřel tajný pakt s armádním generálem Groenerem, který nabídl mladé republice loajalitu armády výměnou za podniknutí kroků k potlačení revoluce a zachování tradičního vlivu armády na chod státu; oba spojoval stejný zájem na stabilizaci poměrů a potlačení revolučních tendencí. Když pak v lednu 1919 vypuklo v Berlíně špatně připravené povstání pod vedením Spartakovců, bylo krvavě potlačeno za pomoci povolanců krajně pravicových polovojenských jednotek freikorpsů – Rosa Luxemburgová a Karl Liebknecht byli 15. ledna zavražděni.

Tím byl definitivně završen rozštěp mezi reformistickými sociálními demokraty a radikálními socialisty, kteří po vzoru ruských bolševiků [přejmenovaných v roce 1918 na Komunistickou stranu] zakládali po celém světě komunistické strany. Na konferenci v Moskvě byla 4. března 1919 založena 3. internacionála [též Komunistická internacionála, neboli Kominterná]. Podmínkou vstupu bylo přijetí tzv. 21 podmínek pro členské strany, které znamenaly důsledný rozchod s reformismem. Socialistické revoluci se však nakonec nikde nepodařilo zvítězit tak jako v Rusku v roce 1917. Ukázalo se, že nikde neexistovala tak organizovaná a silná revoluční strana jako ruští bolševici, která by byla připravená vést úspěšnou revoluci.

Ruská revoluce tak zůstala izolovaná. Vzдор všem předpokladům se během krvavé ruské občanské války nakonec rudým silám podařilo ubránit se široké škále „bílých“ pravicových sil [od liberálů až po monarchisty a ultranacionalisty páchající protižidovské pogromy] i vojenským intervencím ze strany západních mocností, které na ně útočily ze všech čtyř světových stran. Občanská válka skončila v roce 1922 a byl vyhlášen Sovětský svaz, který se stal osamocenou pevností.

Po nástupu Stalina se prosadila teorie socialismu v jedné zemi – zatímco strategie Lenina a Trockého spočívala v povzbuzování světové revoluce, kladl stalinský SSSR důraz na národní obranu. S cílem vybudování vojenských kapacit začal proces masivní industrializace Ruska, ve které byrokratický stát sehrál historickou úlohu buržoazie a dopouštěl se brutálního vykořisťování pracujících, které připomínalo používání kolonialistických metod na vlastním národě. Během stalinistické kontrarevoluce byly opuštěny revoluční socialistické výdobytky a rozpoután nesmyslný teror poháněný Stalinovou paranoiou a snahou zlikvidovat politické konkurenty [původní bolševické politbyro z roku 1917 bylo systematicky vyvražďeno]. Státní kapitalismus šel zákonitě ruku v ruce s imperialismem a šovinistickým nacionalismem. Podobně zdegeneroval i hlásaný internacionalismus. Třetí internacionála se odklonila od původního cíle uskutečnění světové revoluce a byla zcela podřízena mocenským zájmům SSSR. Ačkoli v ní měli ruští bolševici vždy rozhodující autoritu [díky vzoru úspěšné socialistické revoluce], v prvních letech zde existovala svobodná diskuze. Ta byla za Stalina potlačena a z jednotlivých evropských komunistických stran se staly pouhé „pohraniční hlídky“ Sovětského svazu [jak to trefně pojmenoval Molyneux]. V závislosti na sovětské zahraniční politice byly nuceny omezovat svou revoluční politiku a často i spolupracovat s buržoazními stranami v zájmu normalizace vztahů SSSR se západními mocnostmi. Po dobu paktu SSSR s nacistickým Německem mezi lety 1939 – 1941 bylo komunistickým stranám v zemích pod německou okupací nařízeno utlumit odbojovou činnost, aby byly následně po napadení SSSR vyzvány k národněosvobozeneckým bojům proti fašismu. V roce 1943 pak byla nakonec celá Kominterná rozpuštěna jako gesto dobré vůle vůči spojeneckým západním mocnostem. Poválečná Kominforma [či Informbyro] pak byla již jen pouhým imperialistickým nástrojem k rozšíření ruského imperiálního panství v Evropě.

DOMESTIKOVANÁ ŠELMA?

Ekonomická integrace přinesla po 2. světové válce západní Evropě nebývale dlouhé období míru a stability. Takovéto mírové uspořádání Evropy dnes slouží liberálům jako důkaz k vyvrácení teorie imperialismu. Karl Kautsky podobně již během první světové

války oponoval Leninovi teorií ultra-imperialismu, dle které rozvinutý kapitalismus naopak tlumí tendence vedoucí k válce. Takový ultra-imperialismus si však můžeme představit spíše jen jako jakousi kartelovou dohodou imperialistických mocností o rozdělení trhů a kolonií.

Díky slavným čtyřem svobodám – svobodě pohybu zboží, služeb, kapitálu a pracujících osob – již nemusí být expanze kapitálu v Evropské unii prosazována vojenskou silou. Zatímco na začátku 20. století německé úsilí o ekonomické podmanění si Evropy v podobě prostoru Mitteleuropa vedlo k milionovým ztrátám na životech na bojištích 1. světové války, současnému nadnárodnímu kapitálu se podařilo dobýt evropské trhy bez boje.

Ostatním světovým regionům však liberální řád míru a stabilitu nepřinesl. Kolonialismus nikdy nevymizel, po procesu dekolonizace završeném v 60. letech 20. století byl pouze nahrazen neokolonialními vazbami. Pojem neokolonialismus v té době zavedl francouzský filozof Jean Paul Sartre, v Latinské Americe jej však USA uplatňují již od první poloviny 19. století. Jeho základem je stále tentýž koloniální vztah mezi jádrovými oblastmi a periferiemi, jejichž trhy jsou ovládnuty nadnárodními korporacemi a kapitál odsud neustále odtéká do jádrových oblastí. Třetí svět či globální jih je nejen levnou surovinovou základnou, ale v éře postindustriálního Západu se sem přesunula většina průmyslové výroby – koloniální otroctví bylo nahrazeno neokolonialním vykořisťováním milionů dělníků v továrnách; ovládnutí trhů znamená i ovládnutí trhů práce s levnou pracovní silou. Namísto přímé koloniální správy jde o oblasti „znečištěné“ různými zkorumpovanými diktátorskými režimy instalovanými a udržovanými za pomoci vojenských převratů či válečných konfliktů.

Do tohoto vzorce dnes zapadá i Ukrajina se svými obrovskými zdroji nerostného bohatství, která je někdy trefně popisována jako nejsevernější země globálního jihu. V předchozích dekádách byla předmětem imperialistického neokolonialistického soupeření mezi Ruskem a USA, což šlo názorně pozorovat na několikerém vystřídání politických garnitur – na jedné straně proruští prezidenti Kučma a Janukovyč, na druhé straně pak západem podporované „oranžová revoluce 2004/2005“ a „Euromajdan 2013/2014“. Současná Trumpova administrativa svým nepokrytým tlakem na přivlastnění si ukrajin-

ského nerostného bohatství v podobě hyenisticky vnucené dohody o nerostech pouze odkryla pravou podstatu letitého faktického stavu, kdy je Ukrajina obětí imperialistických predátorů z obou stran. To samozřejmě nemůže sloužit k ospravedlnění skutečnosti, že Rusko svou vojenskou invazí na Ukrajinu překročilo červenou čáru mezinárodního práva v podobě zahájení útočné války, podobně jako USA a jimi vedená koalice například v případě agrese proti Iráku v roce 2003.

Imperialismus je tak jako šelma – může být zdánlivě domestikovaná jako pes, i v něm však občas převládá lovecké kořistnické instinkty, které jsou jeho přirozenou podstatou, a zakousne drobnější zvíře jako zajíce či kachnu. Dnes pod vedením vůdců jako je Putin, Trump či Netanjahu jako by se však imperialistické šelmy utrhy ze řetězu.

MASTERS OF WAR

Lenin rozporoval Kautského teorii ultra-imperialismu tvrzením, že kartely mezi imperialistickými velmocemi jsou vždy jen dočasné a trvají jen dokud se nezmění okolnosti, které vychýlí rovnováhu – podobně jako kartelové dohody mezi konkurujícími si firmami mohou skončit objevem nové technologie či vstupem nového hráče na trh. Již od dob Peloponéské války v 5. století před naším letopočtem je známý jev označovaný podle tehdejšího historika jako Thúkydídova past, kdy vzestup nové mocnosti (v té době Athén) vyvolal strach u těch zavedených a vzájemná nedůvěra a podnikané obranné kroky nakonec eskalovaly ve válku. Zbrojení je tak v mezinárodních vztazích jedním z hlavních destabilizačních prvků. Světové uspořádání před první světovou válkou s prastarými monarchemi diplomaticky provázanými sňatky mezi vládnoucími dynastiemi se zdálo mnohem stabilnějším než dnes. Závodů ve zbrojení mezi zavedenými mocnostmi a mocensky se rozvíjejícím Německem, při kterých se vojenské výdaje na obou stranách zvýšily během několika předválečných let o desítky procent, jej však rozbily na prach. Imperialistické velmoci se rozhodly využít vědeckotechnického pokroku druhé průmyslové revoluce, aby pro sebe získaly strategickou výhodu v podobě nových ničivých zbraní, jakou byly bitevní lodě třídy deadnought, letadla, bojové plyny či později tanky – výsledkem byl válečný konflikt, který co do ničivosti

neměl do té doby v lidských dějinách obdoby.

Toto primární zaměření vědeckotechnického pokroku na vojenské účely pak určovalo ráz celého následujícího 20. století (jak psal i Jan Patočka ve své kacířské eseji *Války 20. století a 20. století jako válka*). Za studené války přivedla vzájemná nedůvěra mezi USA a mocensky se vzrůstajícím Sovětským svazem lidstvo na pokraj úplného vyhubení, když každá ze stran vyrobila tolik jaderných zbraní, že by to stačilo několiknásobně ke zničení celé planety. Jakkoli nám dnešní politici tvrdí, že Evropa dnes musí v zájmu udržení míru opět zbrojit, aby se ubránila Rusku či v budoucnu i nastupující Číně, opak je pravdou – vzniká tím pouze nekonečná spirála vzájemné podezřívavosti a závodů ve zbrojení, která posouvá svět blíže destrukci.

Část kapitalistů si založila na zbrojení byznys. Byl to překvapivě americký republikánský prezident a generál Dwight Eisenhower, který ve svém posledním projevu ve funkci poprvé použil pojem vojensko-průmyslový komplex pro popis nebezpečného propojení mezi zbrojním průmyslem a armádním i politickým establishmentem, které disponuje obrovským politickým, ekonomickým i duchovním vlivem a může ohrozit svobodu a demokratické procesy. V České republice je tento komplex dnes patrný více než kdy dříve – média dávají stále větší prostor různým samozvaným bezpečnostním analytikům a důstojníkům, zatímco Strnadova Czechoslovak Group patří k největším výrobcům munice v Evropě. Zbrojařská lobby využívá války na Ukrajině a strachu z ruské agrese k prosazení zvýšení výdajů na obranu a tento požadavek od ní nekriticky přejali i liberálové, kteří si jej spojili s obranou západních hodnot (jde dokonce o jedno z hlavních témat akcentovaných na demonstracích Milionu chvilék). Jejich argumentace přitom odporuje objektivnímu faktu, že evropské země NATO i bez USA disponují podstatně větší vojenskou silou než Rusko [stačí pouhý pohled do ročenky generálního tajemníka abychom se dozvěděli, že disponují 2,1 miliony aktivních vojáků vůči 1,3 milionům ruských, o technologické převaze ani nemluvě].

Jakkoli pak má Ukrajina jako napadená země právo na sebeobranu a zahraniční pomoc, dodávky zbraní zároveň představují obrovský morální hazard, protože západní vojensko-průmyslový komplex nemá logicky

žádný zájem na tom, aby krvavá válka skončila.

ZÁVĚRY PRO DNEŠEK

Rosa Luxemburgová na prahu první světové války napsala, že jako lidstvo máme na výběr pouze mezi socialismem a barbarstvím. Stejně jako tehdy i dnes pozorujeme rostoucí zbrojení a vyhrcočený nacionalismus, které reálně hrozí přerůst v další světovou válku. Jako socialisté se proto musíme z historie poučit a napříště neopakovat stejné chyby. Vůči každému dalšímu globálnímu imperialistickému konfliktu musíme zaujmout ideologicky jasný a pevný postoj vycházející z internacionalismu – tedy z přesvědčení, že pracující nemají skutečný zájem na válkách vedených ve jméno národních elit. Jako socialisté tak kategoricky odmítáme veškeré války mezi státy a národy. Podněcovaný nacionalismus, byť skrytý za rouškou defensivismu [obrana vlasti, hodnot atd.], je největší překážkou sjednocení mezinárodní pracující třídy a tím i socialismu. Dle Lenina je jediným typem spravedlivé války třídní válka za svržení kapitalistického systému jako vyústění třídního boje, protože pouze světová socialistická revoluce může přinést trvalý mír.

Zajímavá je otázka národněosvobozenec- kých bojů, o kterou se již v Leninově době vedly teoretické spory. Boj utlačovaných národů za osvobození je v zájmu mezinárodní pracující třídy, protože je bojem proti imperialismu (plus v Leninově době i proti zbytkům feudalismu). Podpora práva národů na sebeurčení se tak stala jedním z pilířů doktríny bolševiků [teoreticky se mu věnoval například Stalin ve spise *Marxismus a národnostní otázka*] a Sovětský svaz později podporoval národněosvobozenec- ká boje proti kolonialismu ve třetím světě. Rosa Luxemburgová či Karl Radek však proti tomu namítali, že boj za národní nezávislost pouze odvádí pozornost od třídního boje a vede ke spojenectví s domácí buržoazií, pro kterou je národní stát jen prostředkem k upevnění moci. Luxemburgová i Radek pocházeli původem z Polska trpícího pod ruskou nadvládou, což jim poskytovalo perspektivu pohledu zevnitř; jejich obavy se naplnily v roce 1918, kdy namísto socialistické revoluce vznikl v Polsku národní stát s novou vládnoucí třídou [jeho autoritářský vůdce Józef Piłsudski byl při tom před válkou čelným představitel- em Polské socialistické strany].

Historické zkušenosti 20. století nabízí mnoho dalších příkladů, kdy národněosvobozenec- ká boje vedly ke spo- jenectví socialistů s domácí buržoazií a nakonec ke zradě zájmů pracujících. V případě Palestiny může být názorným příkladem původně socialistický Fatáh, který postupně vytvořil vládnoucí politicko-ekonomickou vrstvu pro- pojující podnikatele se státní správou, rozhodující o přerozdělení zahraniční pomoci. Tyto zkorumpované elity dnes na území Palestinské autonomie sdílí s Izraelem společný zájem na udržení statu quo; nárůst lidové podpory islamistickému Hamásu je důsledkem této zrady.

To neznamená, že bychom jako socialisté neměli národněosvobozenec- ká boje podporovat, je ale potřeba tak činit vždy jen do té míry, do jaké jsou v zájmu mezinárodní pracující třídy. Zároveň nesmíme nikdy ztrácet ze zřetele širší rozměr globálního imperialistického soupeření. Celá studená válka spočívala v proxy konfliktech, při kterých obě velmoci v rámci blokového soupeření v různé míře podporovaly národněosvobozenec- ká boje ve třetím světě [USA například podporovaly odboj islamistických mudžáhedínů v Afghánistánu okupovaném SSSR].

Toto napětí mezi odporem k imperialistické válce a podporou národněosvobozenec- kého boje je i příčinou současných sporů ohledně války na Ukrajině. Ta má dvojí podstatu. Na jedné straně jde bezpochyby o spravedlivý národněosvobozenec- ký boj Ukrajinců proti agresí putinovského Ruska. Na druhé straně však nelze odhlédnout od toho, že je Ukrajina předmětem imperialistického soupeření dvou mocenských bloků, jehož oběťmi jsou na obou stranách jen obyčejní lidé – příslušníci pracující třídy. Patová situace zákopové války trvající již déle než 4 roky nemá vojenské řešení, vládnoucí ukrajinské elity v čele s prezidentem Zelenským jsou však dlouhá léta krmeny lacinými sliby přijetí země do západních struktur a udržování v bludu, že je v ukrajinských silách dobýt zpět ztracená území včetně Krymu. Kapitalisté nemají žádnou motivaci k ukončení války – nadnárodní vojensko-průmyslový komplex na ní bohatne a americkému imperialismu tento proxy konflikt vyhovuje, protože vyčerpává Rusko. Statisíce mladých Ukrajinců jsou tak obětovány zájmům západního kapitálu; z tepla a bezpečí našich domovů můžeme tleskat heroickému ukrajinskému boji za Evropu, ale

ukrajinští odvedenci si toto hrdinství nevybrali.

Otázka podpory dodávek zbraní Ukrajině je tak nejproblematictější bodem celé diskuze na levici, protože vyvolává mnoho politických i etických otázek. Z toho důvodu na ní každý může mít různý názor. Svě úsilí bychom tak měli soustředit především směrem, který by nám měl být jako socialistům nejvíce vlastní – na maximální podporu válečným uprchlíkům a dezertérům z obou stran konfliktu. Jako socialisté bychom ve válečných konfliktech místo podpory států, které fungují jako nástroje vládnoucích tříd a jejich mocenských zájmů, měli podporovat obyčejné lidi na obou stranách, protože pouze oni jsou jedinými skutečnými oběťmi imperialistických válek. Tento humanistický aspekt je bohužel ve veřejné diskuzi často přehlížen a každý je nucen postavit se na stranu té či oné země.

Stojíme zdánlivě před no-win situací – porážka Ukrajiny by byla vítězstvím ruského imperialismu, porážka Ruska pak vítězstvím toho amerického. Nejlepší cestou z této slepé uličky by bylo, pokud by obyčejní lidé na obou stranách povstali proti svým vládcům, stejně jako to udělali vojáci a dělníci v letech 1917 – 1918, aby ukončili hrůzy první světové války. A to nejlepší, co můžeme udělat my, je bojovat proti imperialismu v naší zemi. Musíme bojovat proti všem imperialistickým agresím podporovaným českou vládou, ať už je to izraelská vyhlazovací válka v Palestině či útok na Írán. Klíčové je přenést tento boj na pracoviště a přesvědčovat pracující, že společný internacionalistický boj proti imperialismu je v jejich vlastním zájmu, protože je neoddelitelně spojen i s jejich vlastním bojem proti kapitalistickému vykořisťování. Inspirací nám mohou být nedávné stávky pří- stavních dělníků v italském Janově na podporu Palestiny.

Úkolem socialistů je klást důraz na solidaritu mezi pracujícími lidmi napříč hranicemi. Našimi nepřáteli nejsou ruští nebo čínští pracující, ani uprchlíci prchající před Západem rozpoutanými válkami v Africe či Asii, ale naši společní vládcí. Jedině s tímto rozšířeným vědomím bude možné využít současnou globální polykrizi ke svržení kapitalismu, který je zdrojem všech imperialistických válek. Naši zbraní je solidarita!

SÚDÁN: ZAPOMENUTÁ VÁLKA

MATĚJ ČERVENKA

Jen málokterým událostem je věnována pozornost úměrně jejich dopadu na životy lidí. To platí obzvláště pro války v chudých oblastech světa. Příznačně je to i pro Súdán - zemi, jejíž obyvatelé jsou již po léta utlačováni naprosto brutálním způsobem. Dozvídáme se o tom jen sporadicky a útržkovitě, bez historických souvislostí a hlubší reflexe kolonialismu, jehož důsledky do velké míry stále prostupují z minulých století do dnešních dnů.

A pak na obrazovkách sledujeme Súdánce jako jednotlivce trpícího hrůzami páchanými armádou, kdesi v nejzazší pustině daleko od nás. Naše perspektiva však může být jiná, spatříme-li Súdánce jako osobu, jejíž tělo je bez ustání mrzačeno systémem dotáženým do krajnosti, ve kterém žijeme my všichni. A pak následné volání po solidaritě nebude pouze voláním po empatii, ale voláním po zničení všech struktur a nástrojů útlaku. Tato solidarita však musí být chápána přísně internacionálně – nejen vůči lidem nám kulturně blízkým, ale především vůči těm, kteří nesou nejtvrďší důsledky současného uspořádání.

Dárfúr - region na západě Súdánu, jenž byl v období před britskou kolonizací dosti kulturně nezávislý a fungoval spíše na základě kmenového uspořádání, byl násilně připojen k tehdejšímu anglo-egyptskému Súdánu v roce 1916. Byť se jednalo o tzv. kondominium, tedy území, které je spravováno dvěma státy společně, vliv Egypta byl minimální, a to zejména po zahájení jeho okupace Brity. Pozornost britské nadvlády, a s tím spojené investice, byly cíleny především do strategických center – oblast Nilu, hlavního města Chartúmu a severu země. Důsledkem přirozeně bylo zvětšování rozdílů mezi jednotlivými regiony Súdánu. Obyvatelé Jihu a Dárfúru se cítili marginalizovaní jak z důvodu panující chudoby, omezenému přístupu ke zdravotnictví, školství i horšímu

přístupu k vodě, tak z důvodu nedostatečné politické reprezentace na národní úrovni. To byl také důvod, proč byl stát vnímán jako nástroj vládnutí úzké elity z nilského severu. Důsledkem bylo vypuknutí války Severu proti Jihu v roce 1955. Ani získání nezávislosti v roce 1956 nemělo vliv na započatí rozvoje jižních a západních regionů, spíše byl dosavadní vývoj utužován. Místní elity, dříve ve službách impéria, nyní převzaly kontrolu nad státem. Již od 40. let navíc nabývala na významu národnostní identita - hlavně v podobě arabského nacionalismu, který dosahoval svého vrcholu v 50. a 60. letech. To vedlo dalšímu napětí mezi regiony, neboť Dárfúr i Jih byly etnicky různorodé a obývalo jej mnoho nearabských skupin.

Konce války bylo dosaženo v v Addis Abebě v roce 1972 uzavřením dohody o autonomii Jihu. V 70. letech pak Jih však sužovala sucha a rozšiřováním pouští se zvyšoval tlak na pastevce a zemědělce. Zcela zásadní pak byl objev ropných nalezišť v jižním Súdánu, což podnítilo Sever k dalšímu úsilí o centralizaci moci. Autonomie Jihu byla nakonec zrušena a prezident Jaafar Nimeiri vyhlásil právo šaría po celém Súdánu. Tento krok vyvolal obrovský odpor a 1983 vypukla Druhá válka Severu proti Jihu – mimořádně brutální a zničující válka, která trvala více než 20 let [1983-2005]. K moci se v roce 1989 dostal, po úspěšně provedeném převratu, armádní důstojník Omar Al-

-Bashir. Pokračoval v islamizaci země a tvrdě potlačoval opozici. V té době v zemi krátce pobýval i Usáma bin Ládín, což spolu s počínáním režimu přispělo k jeho mezinárodní izolaci a americkým sankcím.

Pak se psal rok 2003. V zemi, jejíž historie je psána nesčetnými převraty, vypuklo povstání. Jeho centrem byl právě Dárfúr. Prezident Omar al-Bashir povolal k boji mimo armádu také milice známé pod jménem Janjaweed [volně přeloženo jako Ďáblové na koních]. Obával se, že i on se stane obětí neoajálních velitelů armády - stejně, jako mnozí vůdce Súdánu před ním. Tyto zprvu státem vyzbrojované složky prosluly svou krutostí, zabíjením civilistů a vyvražďováním i celých komunit, které byly považované za sympatizanty rebelů nežřídka pouze na základě etnické příslušnosti. Jejich nájezdy na koních a velbloudech dokonávaly zkázu po předchozím bombardování letectvem. Běsnění těchto jednotek stálo život statisíců lidí, vedlo k vysídlení milionů a ke vzniku uprchlických táborů v Súdánu a sousedním Čadu.

Po silném mezinárodním tlaku a vyčerpání armády podepsaly obě strany v roce 2005 příměří a po referendu v roce 2011 vznikl Jižní Súdán. Tím však sever ztratil více než 75% ropných rezerv, přičemž ropa představovala hlavní zdroj státních příjmů. Následovala inflace a ekonomická krize a další

povstání, z čehož pramenilo další posilování represivního aparátu.

V roce 2013 byly milice Janjaweed reorganizovány v Rapid Support Forces (RSF) a institucionalizovány. Prakticky pak fungovaly jako paralelní armáda vedle Sudanese Armed Forces (SAF). RSF se vyznačovaly loajalitou k prezidentovi Al-Bashirovi, dokázaly se také rychle přesouvat z místa na místo, a byly schopné operovat i v odlehlých oblastech. Velel jim Mohamed Hamdan Dagalo (přezdívan Hemedti), kterému se postupně podařilo ovládnout zlaté doly v Dárfúru. Jeho rodina kontrolovala těžbu, obchod i vývoz zlata. To se stalo nejdůležitější exportní komoditou, díky které byly RSF ekonomicky zcela nezávislé. RSF také nabyly na důležitosti také na mezinárodním poli – jejich bojovníci byli posíláni do války v Jemenu na straně koalice vedené Saúdskou Arábií a Spojenými arabskými emiráty. Postupně byl z RSF vybudován až jakýsi „paralelní stát“.

Na konci roku 2018 se celou zemí rozšířily masové demonstrace. Hlavním požadavkem protestujících bylo předání moci civilní vládě a postupná demokratizace země. Velitelé obou armád se uvědomovali riziko pádu celého systému, pokud by nepopulární al-Bashir zůstal u moci. 11.4.2019, tedy po 30 letech vlády, byl al-Bashir zbaven funkce koordinovanou spoluprací RSF a SAF.

Nepokoje však neustávaly. 3.6.2019 RSF brutálně rozehnala protestující v Chartúmu.

Desítky, možná i stovky jich bylo zabito, další byli zbiti, existují zprávy

o mučení i znásilnění. Tento incident vyvolal velkou kritiku na mezinárodní scéně. Po týdnech napětí nakonec vznikl jakýsi kompromis, tzv. přechodná vláda, kdy část moci měli v rukou i civilisté. Hlavním problémem však byla snaha SAF i RSF ponechat si moc a autonomii, odmítaly spadat pod civilní kontrolu. Nakonec v říjnu 2021 provedly obě armády společně další převrat a civilní vládu svrhly.

Od té doby se však aliance dvou vojenských aparátů rozpadá. SAF v čele s Abdel Fattah al-Burhanem chtěli začlenit RSF pod jednu státní armádu, na což Hemedti nepřistoupil, neboť by tím ztratil moc. V dubnu 2023 vypukly v Chartúmu boje. RSF obsazovala části města, SAF na to odpovídala bombardováním a těžkou technikou. Začala občanská válka, která trvá dosud, od jara 2026 navíc došlo k další eskalaci.

Obě strany se v ní dopouští válečných zločinů, ze strany RSF jsou navíc i etnicky motivované. Obě armády také úmyslně blokují humanitární pomoc v situaci, kdy 24,6 milionu lidí trpí hladem a 2 miliony čelí hladomoru nebo jim hladomor reálně hrozí. Bylo zdokumentováno zotročování lidí, mučení, znásilňování a jiné sexuální násilí, také nucené vysídlování.

Byť se z letmého pohledu může zdát, že válka v Súdánu je pouze bojem dvou znesvářených armád, jak již bylo naznačeno výše, není tomu tak. Súdán je pro regionální velmoci velmi důležitý - je třetí největší zemí Afriky, přes jeho území vedou důležité tranzitní a migrační koridory propojující subsaharskou Afriku, Sahel, severní Afriku a Rudé moře, přičemž nejvýznamnější přístav ležící na jeho pobřeží, Port Sudan, představuje vstupní bránu do vnitrozemí Afriky z Indického oceánu. Dále disponuje ohromným nerostným bohatstvím (zlato, uran, chrom, nikl, ropa), které se zatím z většiny ještě netěží. Navíc je klíčový v regionální vodní politice, neboť kontroluje tok Nilu v délce cca 1500 km. Do války je zapojeno mnoho jiných zemí. Hlavní podporovatel RSF jsou Spojené arabské emiráty (SAE). Jedním z důvodů je, že SAE jsou prominentním hráčem na trhu se zlatem. Za druhé RSF vyslaly vojáky do Jemenu bojovat po boku SAE a Saúdské Arábie. Je také zdokumentováno několik případů, kdy si lidé napojení na RSF v Dubaji pořídili luxusní nemovitosti za miliony liber. Tato podpora má své důsledky i z hlediska mezinárodního práva, neboť Súdán na SAE již podal žalobu u Mezinárodního soudního dvora za spoluvinu

na genocidě Masalitů. Na druhé straně SAF je podporován Egyptem, Čínou, Ruskem. Zcela specifická je pozice Etiopie, která se obává silného postavení SAF jako spojence Egypta, navíc mezi nimi trvá spor o pohraniční území al-Fashaga, nicméně RSF pro Etiopii zase představuje významné bezpečnostní riziko.

Z výše uvedeného můžeme vidět podstatný rys, který je pro nynější fázi války v Súdánu specifický. Již to není to válka, kterou se utlačovaní vzpírají svým utlačovatelům a bojují za své osvobození. Rovněž to není tvrdá reakce režimu na povstání, cena za disent. Je to nekonečná válka, kdy dva nejmocnější, nikým nekontrolovaní aktéři bojují proti sobě. To má zničující dopad na civilní obyvatelstvo. Hájí přitom pouze své vlastní mocenské a ekonomické zájmy a zájmy svých spojenců. Nicméně na obecné rovině nám Súdán může být příkladem toho, kam až může vést neomezená moc ekonomicky autonomních entit a rozpad státu, pokud neexistuje silná levicová alternativa. Pokud však pátráme po příčinách této války, spatřujeme v nich relikty kolonialismu. Ten po sobě zanechal umělé státní hranice, které nerespektovaly ani historii, ani etnicitu obyvatel. Některé národy pak byly rozděleny mezi více států, zatímco odlišné etnické a kulturní skupiny byly naopak násilně spojeny do jednoho státního celku. Koloniální správa navíc vytvořila místní privilegované vrstvy, které získaly politickou moc. To výrazně přispělo k nerovnoměrné distribuci prostředků a investic, ze kterých těžila pouze část obyvatelstva, zatímco životní podmínky těch na periferii zůstávaly trvale ubohé. Následné období dekolonizace nepřineslo nic jiného než pouhou transformaci stávajících řídicích struktur do státního aparátu.

Pozice levice je jasná, její úkoly z ní vyplývající jsou však zřejmě méně. Jistě je nezbytné neustále upozorňovat na loupežnický charakter těchto válek. Stejně tak je důležité konfrontovat vlády konkrétních států s jejich podílem na prodlužování konfliktu. Součástí toho úsilí musí být i kritika států podporujících válčící strany, včetně požadavků na bojkot zboží pocházejícího ze SAE. Samozřejmostí je pak poukazovat na zájmy zbrojního průmyslu – produktu kapitalismu, který je sám živěn zabíjením nevinných. To vše a mnohé jiné obnáší internacionální solidarita, která je hlavním pilířem našeho cíle - dosažení socialismu.

ŽENY

A MUŽI

SPOLUČNĚ

STOLENE

PROTI

SEXISNU

ICE A FRONTEX: VLHKÝ SEN NOVÉ PRAVICE

JOSEF MATĚJKA

Již od uprchlické krize, jež vyvrcholila v roce 2015, můžeme pozorovat silný anti-imigrační narativ, který je přítomen jak v diskuzích na sociálních médiích, tak hraje prim i na předních stránkách novin. Přitom data dokládají, že statisticky se imigrující lidé umí rychle začlenit do společnosti a jejich kriminalita bývá v průměru menší než kriminalita lidí v dané zemi narozených.

Studie publikovaná v prestižním vědeckém časopise PNAS analyzovala data z Texasu a zjistila, že nelegální imigranti měli poloviční míru zatčení za násilné a drogové trestné činy a dokonce čtvrtinovou míru za majetkové trestné činy ve srovnání s americkými občany. Ekonomové ze Stanford University, Princeton a Northwestern pak analyzovali 150 let dat z amerického censu a dospěli k závěru, že od roku 1870 nikdy nebyli imigranti vězněni ve vyšší míře než lidé narození v USA - v současnosti mají dokonce o 60 % menší šanci být odsouzeni. Paradoxně také platí, že mezi lety 1980 a 2022, kdy se podíl imigrantů v USA více než zdvojnásobil z 6,2% na 13,9%, celková kriminalita klesla o více než 60%.

Kriminalita imigrantů je tedy v mediálním obrazu nadreprezentována. Toto xenofobní podhoubí je základem, na němž mohou nová pravicová hnutí, jež lze zařadit mezi hnutí neofašistická [budující především na hypernacionalismu a touze po etnický čistém národu], stavět své narativy o tom, jak domácímu dělníkovi je upírána práce, bydlení a důstojná mzda – právě proto, aby více zbylo na ty cizí, nově příchozí násilné kriminálníky, kteří nikdy pracovat nebudou.

Ač můžeme podobné narativy sledovat ve společnosti minimálně již od dob industrializace, sílu dostávají jenom v případě, pokud se běžní pra-

covníci cítí ohroženi, pokud se bojí o své příjmy, či vidí, že jejich výdělky již nemohou zaplatit tolik, co kdysi. Tady hrají roli ekonomické úzkosti, které proletariát cítil minimálně od globální finanční krize v roce 2008. Vládnoucí třída namísto toho, aby svým zásahem podpořila proletariát, rozhodla se pro udržení velkých podniků a pod záminkou trickle-down ekonomiky – tedy představy, že bohatství bohatých postupně „přesakuje“ dolů k chudším – dovolila přežít i gigantům, kteří by podle vůle trhu měli padnout na kolena.

Spojené státy nalily do záchrany finančního sektoru přes 700 miliard dolarů prostřednictvím programu TARP, zatímco miliony rodin přišly o domov. V Evropě byly podobně zachráněny španělské, irské a řecké banky za cenu drakonických úsporných opatření uvalených na běžné občany.

Toto období je charakteristické tím, že se do povědomí dostávají dnešní alt-pravicoví giganti, jakými jsou: Donald Trump, Alice Weidel, Giorgia Meloni, Marine Le Pen, Nigel Farage a bohužel mnoho dalších.

Pokud tedy finanční tíseň a všudy přítomné xenofobní narativy jsou palivem pro fašistický zápal, pak je zřejmé, že se situace rapidně zhoršila během globální zdravotní krize spojené s pandemií COVID-19, kdy platy dělníků zcela ztratily dech a stagnovaly, zatímco výdělky vlastníků kapitálu raketově rostly.

Kapitalistická třída je nyní v situaci, kdy potřebuje upevnit svou moc, a kontrola migrace je cenným nástrojem. Nejen proto, že umožňuje korigovat cenu práce, ale hlavně proto, že může sloužit jako ventil pro frustrované bílé dělníky.

JAK SE BRÁNÍ HRANICE?

Jak Evropská unie, tak Spojené státy americké se shodnou na několika věcech. Hranice by měly chránit specializované agentury k tomu zřízené [ICE, Frontex], jejich rozpočty by měly být astronomické. Hranice je třeba bránit jak vně, tak uvnitř území, a to za použití násilí. Občané mohou být zpočátku ochotně slepi vůči násilí, které tyto agentury k výkonu své práce využívají, ale čím je silnější anti-imigrační sentiment ve společnosti, tím větší je poptávka po rychlém a celoplošném vyhoštění všech neregulérních migrantů. A právě v tento moment se především dělnická třída plně seznámí se vším, co masové deportace vlastně ve skutečnosti znamenají.

Naše západní ekonomika je postavená tak, že velmi důležitá průmyslová odvětví stojí na nejlevnější pracovní síle, kterou zastávají především lidé bez platných povolení k práci či pobytu. Podle analýzy American Immigration Council by masové deportace v USA odstranily až 1,5 milionu pracovníků ze stavebnictví, 225 tisíc ze země-

dělství, jeden milion z pohostinství, 870 tisíc z výroby a 461 tisíc z dopravy a skladování. V některých odvětvích tvoří nelegální imigranti až 16% pracovní síly - například v zemědělství - což znamená, že jejich odstranění by vedlo k okamžitému kolapsu produkce.

Zemědělství, průmyslové zpracování masa, stavebnictví, ale i péče o seniory se mohou díť za současné ceny především kvůli vykořisťování těchto dělníků. Studie Peterson Institute for International Economics odhaduje, že deportace 1,3 milionu imigrantů by zvýšila ceny o 1,5% do roku 2028, zatímco deportace 8,3 milionů imigrantů by zvýšila ceny až o 9,1%. Ceny v sektorech náročných na imigrační práci - jako je zemědělství - by vzrostly relativně o více než 1%, což by mělo přímý dopad na dostupnost a cenu základních potravin.

Druhým trochu překvapivým důsledkem deportací je, že mzdy dělníkům neporostou. Ačkoliv je pravda, že by někteří mohli vidět vyšší sumy na svých výplatních páskách, deportace naopak zdrazují ceny zboží a mohou vést k silnější inflaci, což znamená, že životní úroveň se může naopak zhoršit.

Ekonomická data však ukazují ještě horší realitu: deportace ve skutečnosti ničí pracovní místa i pro rodilé pracovníky. Studie programu Secure Communities, který mezi lety 2008 a 2014 deportoval přibližně 400 tisíc lidí, ukázala,

že míra zaměstnanosti klesla nejen mezi imigranty, ale také mezi americkými občany.

Ekonomové zjistili, že odstranění 500 tisíc imigrantů z pracovního trhu by vedlo ke ztrátě 44 tisíc pracovních míst pro americké občany. Důvod je prostý: práce imigrantů a rodilých pracovníků jsou často komplementární, nikoliv substituční. Když chybí imigranti, kteří staví základní strukturu domu, není práce ani pro elektrikáře a instalatéry. Když není dost pracovníků v jídelnách a hotelích, klesá poptávka po dodavateli potravin a čistících službách.

Penn Wharton Budget Model odhaduje, že masové deportace by mohly snížit HDP USA o 1,0% až 4,9% v závislosti na rozsahu a délce trvání programu. Congressional Budget Office naopak odhadoval, že nedávný nárůst imigrace mohl přidat 8,9 bilionu dolarů k HDP během příští dekády a současně snížit deficit o 900 miliard dolarů. Masové deportace by tento trend obrátily.

Dalším dopadem, se kterým se potýkají právě naši soudruzi ze Spojených států, je násilí a nespravedlnost přímo před jejich očima. ICE v rámci naplnění kvót cílí na všechny, kdo mohou být vyhoštěni. Nesoustředí se na kriminálníky či násilníky, ale útočí na pracovníky, ve školách a kostelech. Odvléká bezproblémové členy komunity přímo před

zrak ostatních a nikdo s tím nemůže nic udělat.

Data z programu Secure Communities ukazují, že 79% deportovaných mělo jako nejzávažnější odsouzení nenásilné trestné činy včetně dopravních přestupků a imigrační přestupky, dalších 17% nebylo odsouzeno vůbec. Program necílil na nebezpečné kriminálníky, ale na kohokoli, kdo mohl být deportován - včetně lidí, kteří žili v USA celý svůj život, měli zde rodiny a přispívali do komunity.

Výzkum z Trumpova prvního funkčního období ukázal, že zvýšené deportace měly negativní dopad na mentální a fyzické zdraví imigrantských rodin. Strach vedl některé osoby - včetně těch s legálním statutem nebo americkými rodinnými příslušníky - k tomu, že se vyhýbaly využívání vládních programů a zdravotních služeb, na které měly nárok. Rodinné separace způsobené deportacemi mají negativní psychologické dopady zejména na děti, které mohou zažívat změny ve stravování a spánku, úzkost, smutek, hněv a stažení se ze sociálního života. Imigrační razie a deportace také zvyšují strach a nedůvěru k veřejným institucím, což vede k tomu, že se imigranti méně zapojují do aktivit v kostelech, školách a komunitních organizacích.

Samotná realizace masových deportací stojí obrovské sumy peněz. I s novými prostředky poskytnutými v rozpočtu na rok 2025 Penn Wharton Budget Model odhaduje, že permanentní deportace by stály dalších 900 miliard dolarů během prvních 10 let - nad rámec 170 miliard dolarů již alokovaných na ochranu hranic, vnitřní vymáhání a deportace. American Immigration Council odhaduje celkové náklady na 400 miliard dolarů ekonomických ztrát během příští dekády.

Tyto náklady zahrnují nejen provozní výdaje ICE, ale také ztrátu daňových příjmů. Deportace snižují daňové příjmy jak kvůli ztrátě daní placených nelegálními imigranty, tak kvůli snížení daní placených americkými pracovníky, kteří přicházejí o práci. A to vše v situaci, kdy ICE již teď bojuje s nedostatkem personálu - agentura zaměstnává přibližně 5 500 agentů pro vymáhání imigračních zákonů, ale v posledních letech měla problémy s nedostatkem uchazečů, což ztěžuje obsazování volných míst. Nábor a výcvik typicky trvá 18-24 měsíců. Počet míst v detenčních zařízeních sice vzrostl na 41 500 lůžek pro fiskální rok 2024, což však rozhodně

nestačí k zvládnutí navrhovaných masových deportací.

NARUŠENÍ PRACOVNÍCH PRÁV VŠECH DĚLNÍKŮ

Masové deportace však nepoškozují pouze deportované osoby a jejich rodiny - systematicky oslabují pozici všech dělníků na trhu práce. Studie ukázala, že zavedení programu Secure Communities vedlo ke zvýšení pracovních úrazů a snížení stížností na bezpečnost práce na pracovištích s vyšším podílem hispánských pracovníků. Stejná studie zjistila, že toto zvýšené vymáhání imigračních zákonů způsobilo nárůst porušování minimálních mezd mezi hispánskými i nehispanškými pracovníky. Deportace omezují alternativní pracovní možnosti těch pracovníků, kteří jsou nejvíce ohroženi rozšířeným vymáháním imigračních zákonů, čímž snižují jejich vyjednávací sílu, což následně snižuje vyjednávací sílu všech pracovníků soutěžících na stejných pracovních trzích.

Kapitál tímto způsobem používá hrozbu deportace jako nástroj ke stlačení mezd a zhoršení pracovních podmínek pro všechny dělníky, nejen pro ty bez dokumentů.

ICE JE MOC, ALE FRONTEX MŮŽE BÝT JINÝ

Frontex pracuje především jako poradenská instituce, jejíž hlavní náplní je monitorování loďního provozu ve Středozemním moři a kontrolování všech plavidel, která vstoupí do výsostných vod Evropské unie. Jakmile plavidlo vstoupí do našich vod, lidé na palubě mají nárok na podání žádosti o status uprchlíka v EU. Tato celosvětově uznávaná pravidla o přijímání lidí z lodí mají svůj důvod a tím důvodem je zkušenost z doby nástupu Adolfa Hitlera k moci, kdy lodě s židovskými uprchlíky – nejznáměji případ lodi MS St. Louis v roce 1939 – byly odmítnuty na pobřeží USA, Kubu i Kanady a pasažéři byli nuceni vrátit se do Evropy, kde mnozí zahynuli v koncentračních táborech.

Středozemní moře možná nepatří mezi nejnebezpečnější vody na světě, ale pokud se na malém nafukovacím člunu tlačí několik desítek uprchlíků, často jde o život. Lodě jsou přetížené, v rozbouřených vodách mohou snadno nabrat vodu a potopit se. V zájmu ochrany lidských životů jsou Frontex či pobřežní hlídky členských států často nuceny k těmto člunům připlout

a posádku zachránit. Pak již neexistuje jiná možnost, než jejich požadavek na status uprchlíka nechat postoupit úřadům, které pak rozhodnou. Tito lidé mají z hlediska evropského práva často nárok zde zůstat, což je samozřejmě trnem v oku všem, kdo šíří anti-imigrační náladu.

Podnikaví lidé z Frontexu a dalších pobřežních hlídek ale našli způsob, jak se takové situaci vyhnout.

Řešení je elegantní ve své brutalitě: nepřijet. Nebo přijet, přesunout člun s uprchlíky zpět do mezinárodních vod či do tureckého teritoria. Tato praxe se nazývá pushback a je explicitně ilegální podle Úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951 i podle Evropské úmluvy o ochraně lidských práv. Nezákonnost ale Frontex nezastavila. Organizace Alarm Phone, Human Rights Watch a investigativní novináři zdokumentovali stovky takových případů. Interní vyšetřování evropského úřadu OLAF v roce 2021 pak potvrdilo, že vedení Frontexu o těchto operacích vědělo – a aktivně je zamlčovalo před Evropským parlamentem. Ředitel Fabrice Leggeri rezignoval. Pushbacky pokračují.

Tyto pushbacky nejsou ojedinělou záležitostí. Podle vyšetřování The Guardian z roku 2021 se Frontex podílel na nezákonném odsunutí přibližně 40 tisíc lidí mimo evropské vody, přičemž nejméně 2 tisíce z nich zahynuly přímo v důsledku těchto operací. Navzdory těmto velmi závažným pochybením Evropská unie chce kapacity a rozpočet této organizace dále navyšovat – z původních 6 milionů eur v roce 2005 na současných 845 milionů eur, s cílem vybudovat stálý sbor 10 000 příslušníků do roku 2027.

Situace se ale má ještě zhoršit. Frontex čeká do konce roku 2026 zásadní přezkum mandátu, přičemž je velmi pravděpodobné, že jeho role bude rozšířena daleko za hranice evropského území. Interní dokumenty dánského předsednictví Rady EU z října 2025, které zveřejnil investigativní portál Statemwatch, odhalují diskuze o tom, zda by Frontex měl získat pravomoc provádět deportace z jedné třetí země do druhé a zda by měl asistovat při provozu tzv. return hubs – tedy detenčních táborů pro migranty umístěných mimo území EU. Jinými slovy: Evropská unie zvažuje vybudování sítě zachytných táborů za svými hranicemi, spravovaných agenturou, která již prokázala, že ilegální pushbacky aktivně zakrývá. A některé členské státy jdou ještě dál – na stole

jsou návrhy, aby Frontex dostal pravomoc operovat také v reakci na tzv. hybridní hrozby, což by mu otevřelo dveře k aktivitám uvnitř hranic členských států.

Není bez zajímavosti, že tyto navrhované pravomoci Frontexu nápadně připomínají to, co Donald Trump v prvních dnech svého druhého prezidentsví udělil ICE prostřednictvím exekutivních příkazů: zrušení chráněných zón, rozšíření pravomocí k zadržování bez soudního přezkumu a operace v oblastech, které dříve byly mimo dosah. Zatímco Trumpovy kroky vyvolaly v liberálním světě pobouření, evropská verze téhož se tiše projednává v pracovních skupinách Rady EU. Jiný jazyk, jiné hlavičkové papíry – stejná logika.

LZE FRONTEX ČI ICE REFORMOVAT?

Někteří by mohli tvrdit, že problém obou organizací spočívá v lidech, rozpočtech, pravomocích a výcviku. Na jednu stranu musíme uznat, že menší pravomoci, nižší rozpočet a kvalitnější výcvik by mohly vést ke zmírnění problémů v dobách, kdy existuje vůle dodržovat právo a nabídnout lidem s neregulárním vstupem do země důstojné zacházení.

Na druhou stranu nelze zapomínat na to, že žijeme v době, kdy anti-imigrační nálady rostou – a to jak kvůli liberálním médiím a alt-rightovým médiím, tak především kvůli zhoršující se životní situaci proletariátu na území USA a Evropské unie. Nelze doufat, že se toto v nejbližší době změní. S novými válkami na Blízkém východě přijde zdražení a inflace, která snadno pohltí veškerá zvýšení mezd, na něž by dělnictvo mohlo dosáhnout. Neofašistická pravice velmi dobře ví, jak tuto situaci zneužít ve svůj prospěch.

ICE i Frontex mají ve svém čele i v nejnižších řadách xenofobní lidi, kteří se nebojí použít nepřiměřeného násilí vůči imigrantům, ale i vůči každému, kdo by jim mohl vzdorovat. Interní dokumenty Frontexu ukázaly, že vedení agentury dávalo pracovníkům jasné najevo, že hlášení pushbacků není cestou k povýšení. Xenofobie zde není výjimkou – je součástí kariérního postupu. Takovou organizaci nelze reformovat výměnou vedení ani zlepšením výcviku nově přijatých. A taková organizace bude první, která bude použita při konsolidaci moci krajně pravicových hnutí.

A CO
ČTEŠ
TY

?

Solidarita
30 Kč
S0C50L

PROTESTY PRACUJÍCÍCH V ČÍNĚ

SERGEJ ŠLIAPNIKOV

Světový systém vstoupil do závěrečné fáze finanční expanze, která se stále častěji promítá do ozbrojených konfliktů na hranicích velkých hráčů. Rusko otevřelo Pandořinu skříňku, když zahájilo plnohodnotnou invazi na Ukrajinu; Izrael se rozhodl definitivně a nezvratně ukončit operaci v Gaze, Libanonu a Íránu, a USA, unavené misí nejvyššího mírotvůrce, vydírají Venezuelu. Zima už není jen blízko, bílí chodci už útočí na Zed'.

Za této situace se Čína ocitá v obtížné situaci. Na jedné straně je připravena ucházet se o světovou hegemonii, což potvrzují i ekonomické ukazatele. Na druhé straně však její status „továrny světa“ zpochybňuje její nároky a závislost na náročných odvětvích činí zemi zranitelnou z celé řady důvodů.

Jednou z příčin zranitelnosti Číny je sociální napětí, které nevyhnutelně vzniká ve výrobě, vzhledem k rozsahu a tempu jejího rozvoje. Globální přesun výrobních kapacit do Číny, který jsme pozorovali v posledních desetiletích, učinil z této země potenciální epicentrum světových protestů pracujících. S tím, jak industrializace nabírá na obrátkách, vznikaly skupiny dělníků schopné se sebeorganizovat a kolektivně jednat. Otázkou je, zda se za určitých okolností mohou stát politickou silou.

DYNAMIKA STÁVEK V ČÍNĚ

Za posledních deset let zůstává úroveň stávkové aktivity v Číně poměrně stabilní: v zemi dochází v průměru k 272 stávkám ročně. Tento údaj sám o sobě vypadá skromně, ale pokud se podíváme na data o stávkách v souvislostech, můžeme vidět, jak výrazně se situace v jednotlivých letech měnila. Data ukazují, že stávkový cyklus v letech 2012–2016 dosáhl svého vrcholu v roce 2014, poté začal klesat. Pokles byl způsoben zpřísněním vnitřní politiky za vlády Si Ťin-pchinga. Zavření neziskových organizací, nové zákazy, které

bránily činnosti občanských iniciativ a politické pronásledování aktivistů postupně zničily infrastrukturu mobilizace dělnických organizací.

Vývoj počtu stávek v posledních letech dobře odráží dvojí postavení čínské dělnické třídy tak, jak ho formuloval Ching Kwan Lee ve své knize *Against the Law: Labor Protests in China's Rustbelt and Sunbelt* [Proti zákonu: Protesty pracujících v čínském průmyslovém a slunečném pásu]. Tato dvojakost spočívá v tom, že na severovýchodě pracovníci spoléhají na stát a vyhýbají se konfliktům s vedením, zatímco na východním pobřeží jsou naopak připraveni kolektivně bojovat za svá práva.

Situace na východním pobřeží potvrzuje známou zákonitost: dokud neexistují odvětvové odborové federace a mechanismy pracovní arbitráže, stávky se konají často, ale zůstávají malé co do své velikosti. Severovýchod naopak prošel deindustrializací a rozpadem společenské smlouvy, v rámci které stát dříve zajišťoval základní ochranu výměnou za loajalitu. To vedlo k jakési „postsocialistické“ pasivitě: v tamějších podnicích se stávky prakticky nevyskytují [právě severovýchodní ukazatele snižují celkový počet stávek v zemi].

V důsledku toho se, navzdory očekáváním a nadějím, ukázal stávkový cyklus 2012–2016 jako příliš slabý. Kromě toho nikdy nevedl ke vzniku nezávislých odborů a jiných institucionálních

forem boje za pracovní práva. Na tuto situaci se však lze dívat s optimismem: co když byly protesty v podnicích na východním pobřeží první vlaštovkou, která ohlašovala masivnější a možná i radikálnější změny v budoucnosti?

Abychom pochopili, jak se formoval dělnický protest v současné Číně, co tento protest představuje a jaké jsou jeho perspektivy, má smysl podívat se na situaci na východním pobřeží podrobněji. V první řadě stojí za to přiblížit si nedávnou historii a situaci klíčového regionu čínské ekonomiky – provincie Kuang-tung.

EKONOMICKÉ PODMÍNKY: PROVINCIE KUANG-TUNG

Kuang-tung je jednou z největších a nejrozvinutějších čínských provincií: žije zde 127 milionů lidí a HDP dosahuje 1,83 bilionu dolarů, což je srovnatelné s dnešním Ruskem. Část provincie se rozkládá v deltě Perlové řeky a představuje jeden z nejhustěji industrializovaných regionů světa.

Proměna Kuang-tungu v přední ekonomické centrum Číny sahá až do konce 70. let, kdy se region stal zkušebním polem politiky „reformy a otevřenosti“ Teng Siao-pchinga. Vzhledem k tomu, že se nachází jen několik desítek kilometrů od Hongkongu – jednoho ze „čtyř asijských tygrů“ – si tehdejší stranické vedení uvědomilo, jak moc Čína zaostává za svým rychle rostoucím

sousedem, a rozhodlo se k rozsáhlým ekonomickým reformám.

V důsledku toho byla v roce 1980 v Kuan-tungu zřízena zvláštní ekonomická zóna Šen-čen. Vláda provedla malý kontrolovaný experiment, který se ukázal jako úspěšný. Zrušení lidových komunit, povolení pracovat bez povinné registrace a rozšíření hospodářské autonomie podniků uvolnily pracovní sílu a položily základy exportně orientované industrializaci. Do roku 1984 získalo zvláštní status 14 pobřežních měst.

Blízkost Hongkongu a příliv milionů pracovních migrantů z vnitrozemských regionů země proměnily deltu Perlové řeky v jeden z nejdynamičtějších průmyslových uzlů světa. Tisíce malých a středních továren z Hongkongu přesunuly výrobu na pevninu kvůli levné pracovní síle, zejména podniky lehkého průmyslu. Li & Fung a TAL Apparel – největší obchodní a výrobní zprostředkovatelé v Asii – vytvořili své výrobní základny v Šen-čenu, Tung-kuan a Fo-šan. V 80. a 90. letech se staly klíčovými články mezi velkými americkými značkami [Gap, Walmart, Target a dalšími] a čínskými továrnami, čímž fakticky přiváděly do Kuan-tungu velké exportní zakázky. Neomezovalo se to však jen na lehký průmysl. V roce 1987 byla založena dnes všem známá společnost Huawei, která se tehdy zabývala prodejem telefonního vybavení. O rok později otevřela společnost Foxconn v Šen-čenu první továrnu na montáž plastových komponentů pro elektrotechniku, čímž zahájila novou etapu ve vývoji regionu a jeho specializaci – jeho přechod k elektrotechnice a různým druhům komponentů.

Pokud se pozorně podíváme na historii Kuan-tungu v období od roku 2000 do roku 2025, můžeme si všimnout nejen nepřetržitého ekonomického růstu regionu, ale také dvou velmi odlišných souborů trendů, z nichž každý

charakterizuje jedno z posledních dvou desetiletí.

První období – přibližně od roku 2003 do roku 2013 – připomíná Evropu na konci 19. a počátku 20. století. Ekonomika se rozšiřovala, společenské bohatství rostlo, ale zároveň rostl i počet pracovních sil – výsledkem bylo to, co Marx nazýval „relativním přelidněním“, což vedlo k postupnému zchudnutí pracujících, protože konkurence na trhu práce byla tak velká, že vedla ke krácení

úvazků či propouštění a najímání levnější pracovní síly [např. nově příchozí]. Průmysl v Kuan-tungu tak rostl na úkor nízkých mezd a obrovské rezervní pracovní síly migrantů.

V letech 2010–2023 se situace náhle obrátila. V tomto období prochází země tzv. Lewisovým přechodem: dochází k vyčerpání přebytku levné venkovské pracovní síly a mzdy začínají růst. Zaměstnanost se stabilizuje, zatímco zisk na jednoho zaměstnance naopak začíná v náročných odvětvích růst.

Čím více kapitálu je zapojeno do výroby a čím tvrdší je trh práce, tím vyšší je zisk na jednoho pracovníka a tím více je kapitál nucen krotit své choutky. S akumulací kapitálu, pokud je trh práce omezený, roste strukturální síla pracujících. Podle některých odhadů přitom není nedostatek pracovní síly v Kuan-tungu dočasným výkyvem, ale novou strukturální charakteristikou ekonomiky.

Stávající model „levná pracovní síla + vývoz zboží“ dal čínské ekonomice velký impuls, ale nyní naráží na své limity. Abychom pochopili, co se děje s pracovníky v regionu, jaké jsou jejich současné potřeby a jaké jsou perspektivy místního dělnického hnutí, je třeba si ujasnit, kým se kuan-tungský dělník v posledních letech stal – jaká je jeho identita.

IDENTITA PRACUJÍCÍCH V KUAN-TUNGU

V Číně překročil podíl městského obyvatelstva podíl venkovského teprve v roce 2011, přičemž v Kuan-tungu k tomu došlo o něco dříve. To znamená, že městská dělnická třída v Číně je poměrně mladá v tom smyslu, že se zformovala teprve nedávno. Zpočátku se noví dělníci vnímali a prezentovali právě jako migranti [to lze vysledovat v nové poezii a literatuře, která se v regionu objevuje již v 90. letech]. Nyní, po

uplynutí několika let, kdy pro ně vesnice přestala být rodným domovem, si začínají uvědomovat spíše sami sebe jako třídu – přinejmenším jako dělníky.

Pracovníci podniků v Kuan-tungu si uvědomují, že přechod z námezdní práce do malého podnikání již není možný – podnikání v regionu je nyní monopolizováno a pronájem prostor je extrémně drahý. Řešením není ani návrat na vesnici: po masovém odchodu obyvatel je tam práce málo. Celkově lze říci, že za daných okolností je práce ve městě a v zaměstnaneckém poměru jediným východiskem a základní podmínkou přežití. Mladí dělníci šíří memy, které svědčí o jejich pesimistických náladách. Například v roce 2020 se stal populárním mem „Dobré ráno, dělníci“. Jeden z čínských blogerů natočil krátké video, ve kterém sarkasticky vyzval všechny, aby pracovali od časného rána do pozdního večera.

Je zajímavé, že samotný termín *Da-Gong-Ren* [zaměstnanec], který se v memu používá, nikdy nebyl součástí politického nebo byrokratického jazyka, ačkoli etymologicky souvisí právě s běžným slovem *Gong-Ren* [dělník].

Termín stírá rozdíly mezi modrými a bílými límečky a často se spojuje se špatně placenou a nevďěčnou prací bez perspektivy. Směs patosu a ironie v memech způsobila, že se tento termín stal virálním. Dnes lze narazit na memy s výzvou k *Da-Gong-Ren*, aby pracovali pilněji, k čemuž je vyzývají Mao, Bismarck nebo Čechov.

Pozoruhodný je také mem se záběrem z kresleného seriálu „Tom a Jerry“: kočka s uzlíkem na tyči na zádech odchází z domu, načež se objeví ironický nápis „Šťastný pracovník jde do továrny“. Existují i další populární výroky, které naopak přímo vyjadřují radost z propuštění. Takovým je například mem „vzít kbelík a vyrazit“ – při propuštění si zaměstnanci odnášejí plastové kbelíky, ve kterých si uchovávají osobní věci. Většina memů zpravidla vyjadřuje zároveň smíření zaměstnanců se svým osudem i zklamáním z práce. Lidé by si přáli stabilní zaměstnání s dostatečným výdělkem bez vyčerpávajícího pracovního koloběhu, ale nic z toho se jim nedostává. Jak ukazuje kampaň organizovaná programátory proti rozvrhu „996“ – práce od devíti do devíti, šest dní v týdnu –, ani vysoce kvalifikovaní pracovníci nedosahují rovnováhy mezi prací a volným časem.

Na tomto pozadí je pochopitelná náhlá popularita a dokonce i kultovní

status příběhů z pracovního prostředí. Jako příklady lze uvést knihu Hu Anyanga „Doručuji balíčky v Pekingu“ [2023], která se za méně než rok prodala v nákladu 100 tisíc výtisků, a film Wen Mueho „Zázrak. Příběh obyčejného kluka“ [v mezinárodní distribuci se jmenoval „Dobrý vzhled“]. Režisér v něm vypráví příběh mladého dělníka Jin Hao, který vychovává sestru a přežívá díky příležitostným brigádám od oprav telefonů po mytí oken ve výškových budovách v Šen-čenu.

Na téma postavení dělníků vznikly dokonce i počítačové hry, například „Většina“. V ní lze prožít každodenní život dělníka a vyzkoušet si různé brigády. V některých herních situacích je zcela zřejmá sociální kritika a požadavek na změnu pracovních podmínek, například otázka, proč si musí dělník kupovat náradí na vlastní náklady.

Mezi továrními dělníky roste podíl 30–40letých zkušených specialistů, zatímco mládež si hledá práci ve městě [například v doručovacích službách] za stejný plat. Dělníci se s tím nechtějí smířit a jsou ochotni se protloukat příležitostnými výdělky, jen aby se necítili jako loutky v rukou továrního majitele. Za touto volbou se skrývá sen o sebe-realizaci a důstojnějších pracovních podmínkách. A i když jsou ekonomické podmínky nepříznivé, potřeba seberealizace je jako napnutá pružina, která se dříve či později projeví. Zároveň však stav bolesti, úzkosti a nespokojenosti mezi dělníky nikam nezmizel.

Situace, kdy se pracovníci začínají vnímat jako subjekty schopné prosadit své zájmy, a ne jako hračky v rukou mocných tohoto světa, představuje spíše důsledek kolektivního jednání než jeho podmínku. Až se pracovníci spojí, začnou chápat, že strategie výdělků každého z nich se protíná s osudy mnoha dalších. Identita dělníků, která se formuje s rostoucím uvědoměním sebe sama jako hnací síly výroby, se upevňuje v politické praxi. Roky ubíhají a roste pochopení jejich místa v podniku, v zemi i ve světě. V memech a videoklipech dávají pracovníci kuan-tungských továren najevo své pocity, vytvářejí v realitě různé rituály a kolektivně jimi zaplňují veřejný prostor. Problém spočívá v tom, že kuan-tungští dělníci dospívají a docházejí k pochopení sebe sama v systému, který se brání jejich sebezorganizaci.

POLITICKÁ OMEZENÍ A MOŽNOSTI

V současné době lze v Číně pozorovat proces konsolidace elit. Dříve předseda Chu Ťin-tchao balancoval mezi šanghajskou a komsomolskou skupinou uvnitř vládnoucí strany. Zatímco první představovala technokratickou elitu pobřežních regionů, druhá se skládala z lidí pocházejících z aparátu Komunistického svazu mládeže. Tyto skupiny mezi sebou v zásadě soupeřily o přerozdělování zdrojů a vlivu v ČKS a neměly žádné závažné ideologické rozdíly. Samotný fakt stranické rivality přitom působil jako brzdicí faktor a omezoval osobní ambice jejího předsedy. Od té doby, co stranu vede Si Ťin-pching, ztratila šanghajská skupina svůj vliv a kolektivní vedení se stalo minulostí. Protikorupční kampaň z roku 2012 byla posledním úderem proti této frakci – její významný představitel Čou Jü-kang se tak stal prvním členem politbyra KS Číny v historii, který byl zatčen a odsouzen k doživotnímu vězení. Si Ťin-pching okamžitě převzal vedení obou pák moci – stranické i vojenské – a řídí práci mnoha státních orgánů.

Po konsolidaci moci následovala tvrdá vnitřní politika. Autoritářské normy přijaté v polovině minulého desetiletí – od zákona „O národní bezpečnosti“ až po zákon „O řízení činnosti zahraničních nevládních organizací“ – zničily instituce politické mobilizace. Jejich cílem nebylo jen zavést nové druhy trestů a rozšířit tak základnu přestupků, ale odstranit samotnou možnost existence nezávislých organizací a vybudovat síť veřejných struktur loajálních státu.

Právě s tímto cílem se, jak se zdá, státní aparát snaží odstranit jakékoli alternativní formy organizování pracujících. Příznačná byla stávka v kuan-tungské obuvnické továrně „Lide“, v jejímž důsledku byly zatčeny dvě desítky odborových aktivistů. Tehdy 2500 továrních dělníků celých 8 měsíců stávkovalo proti přemístění podniku a propouštění. Dělníci také požadovali splnění sociálních závazků v případě uzavření podniku – výplatu sociálního pojištění a příspěvků do bytového fondu. Zaměstnancům továrny pomáhalo Centrum migrujících pracovníků „Panyu“, které fungovalo jako neformální odborová organizace. Navíc se mu podařilo úspěšně zorganizovat v továrně systém zastoupení. Po úspěchu stávky se o činnost Centra začala zajímat vláda. Následovalo zatýkání, zaměstnanci „Panyu“ dostali podmi- nečné tresty a museli fakticky ukončit

svou činnost v oblasti ochrany pracovních práv. Stejný scénář se opakoval v roce 2018 v Šen-čenu. Tehdy studenti zorganizovali kampaň solidarity s pracovníky společnosti Jasic Technology, která vyrábí svařovací zařízení. Po sérii propouštění se pracovníci pokusili na základě zákona založit v podniku vlastní odborovou organizaci. Podpořilo je 50 marxistických studentů z různých univerzit, kteří se spojili do neformální skupiny známé jako Jasic Worker Solidarity Group.

Sdružení čínských studentů bylo jejich prvním pokusem o solidaritu s dělníky po dlouhé době. Studenti jezdili do Šen-čenu, účastnili se protestů a pomáhali dělníkům s podáváním stížností. V srpnu 2018 provedla policie razie v bytech, kde se scházeli studenti-aktivisté. Mnozí z nich byli zatčeni, někteří zmizeli na několik měsíců. Ačkoli byli později všichni propuštěni, část studentů byla vyloučena z univerzit a jejich další život se ocitl pod neustálým dohledem, který zahrnoval omezení svobody pohybu a pravidelné rozhovory s policií. Marxistická společnost na Pekingské univerzitě nebyla připuštěna k přeregistraci. Živá a dynamická komunita aktivistů byla nucena se rozpustit. Je pravda, že zcela nedávno, v roce 2024, na pozadí obecného klidu vznikly nové online iniciativy věnované čistě pracovním záležitostem a dělnické otázce: „Dělnická skutečnost“, „Dělnické zprávy: o současných pracujících“, „Každodenní protesty“. Ofenzivní síla dělnického hnutí však byla potlačena a aktivita čínských aktivistů se přesunula do online prostředí.

NEROVNOMĚRNÝ ROZVOJ

Čína se často srovnává s Koreou 70. let: tehdy korejské neformální studentské skupiny budovaly síť solidarity s dělníky, působily v podzemí a vymýšlely různé způsoby, jak je podpořit. Iniciativy se množily, zrál sociální výbuch. Pokud se omezíme na Kuan-tung, vypadá takové srovnání docela přesvědčivě. Čína je však obrovská země, v níž deindustrializovaný severovýchod koexistuje s rychle se urbanizujícími provinciemi, jako jsou Che-nan a Chu-pej. Protesty dělníků se soustřeďují především v Kuan-tungu, zatímco v jiných vnitrozemských provinciích jsou mnohem slabší. Přitom i na severovýchodě země existuje protestní aktivita, ale má mírnější formy a omezuje se na petice a lokální shromáždění.

UKRAJINSKÝ DLUH A LEVICE, ANEB JAK TO NEDĚLAT

MARTIN CHURAŇ

Čtenáři si nejspíš vzpomínají, že krátce po zahájení ruské invaze na Ukrajinu byl velkým tématem levice v Evropě požadavek na škrtnutí zahraničního dluhu Ukrajiny coby účinná forma podpory a zároveň coby levicové vymezení proti „neoliberálnímu řádu“. Možná si občas kladou otázku, jestli se něco od té doby posunulo. K žádnému škrtnutí dluhu samozřejmě nedošlo. Některé levicové síly na Ukrajině i v Evropě se tématem zabývají dále, dělají to ovšem způsobem, který mívá cíl a v případě některých dokonce může budít podezření z pokryteckého přístupu.

V posledních měsících se vyjednávání Ukrajiny se svými věřiteli znovu dostalo do popředí. Tak například v minulém roce zveřejnil německý svaz [složený z cca pěti stovek spolků] Erlassjahr¹, který se zaměřuje na kampaně za odpuštění dluhů chudších zemí, několik článků² a též prohlášení³ vypracované mimo jiné i společně s ukrajinským levicovým uskupením Sozialnyj ruch. Řeč je v něm o půjčkách se splatností odvíjející se od hospodářského růstu („GDP warrants“), které si Ukrajina vzala v roce 2015. Jak jejich název napovídá, podmínky půjčky

byly takové, že Ukrajina ji měla splácet pouze v situaci, kdy její HDP poroste. V roce 2022, po vypuknutí války, kleslo ukrajinské HDP o 30 %. Díky půjčkám a finanční pomoci od západních institucí, v neposlední řadě ale také díky armádní poptávce začalo od roku 2023 znovu růst. Poptávka vojenského sektoru je neproduktivní poptávkou, která negeneruje státu velké příjmy, vede ale k růstu oficiálních ukazatelů, a v důsledku toho byly v roce 2025 dluhopisy splatné – jak uvádějí Erlassjahr, britská Debt justice, ukrajinský Sozialnyj ruch a další, díky mechanickému uplatnění dohodnutých pravidel z roku 2015, na jejichž změnu odmítali soukromí věřitelé přistoupit, by mohla Ukrajina za původně poskytnuté 2,6 miliard dolarů zaplatit až 6,6 miliard.

Letos v lednu se Erlassjahr k tématu vrátil, aby informoval⁴, že Ukrajina vyjednala od soukromých věřitelů určité ústupky, které jsou ovšem zcela nedostatečné.

Stanoviska jsou to důležitá, stejně důležité je ale to, co vynechávají.

KDO JSOU HLAVNÍ VĚŘITELÉ UKRAJINY

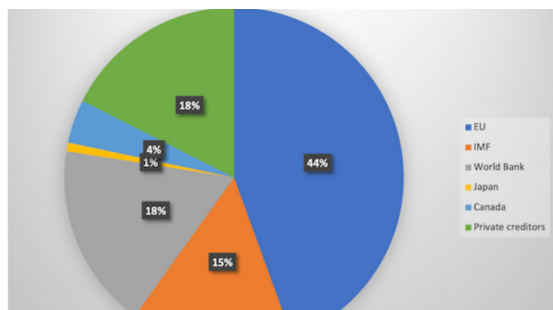
Spolky a hnutí, které se v této kauze angažují, jmenovitě poukazují na investiční fondy, například VR Capital nebo Aurelius Capital Management, což jsou takzvané „krkavčí fondy“, které za malou část nominální hodnoty kupují obtížně vymahatelné dluhy států zejména ve třetím světě, aby pak nevybíravými prostředky vymohly sumu mnohonásobně větší, než za jakou pohledávky získaly.

V prohlášení mimo jiné stojí: „Podíl tzv. GDP-warrants je v poměru k celkové výši pohledávek soukromých věřitelů vůči Ukrajině poměrně nízký. Přesto by se právě ony mohly Ukrajině obzvláště prodražit a ztížit po válce spravedlivou obnovu“.

Je to pravda, ale „celková výše pohledávek soukromých věřitelů“ je sama jen poměrně malou částí ukrajinského dluhu celkem. Vedle „soukromých věřitelů“ jsou tu totiž západní mezinárodní

1 <https://erlassjahr.de/pressemitteilung/hedgefonds-kassieren-waehrend-die-ukraine-im-krieg-ist-zivilgesellschaft-fordert-rechtlichen-schutz-vor-spekulanten>
2 <https://erlassjahr.de/news/ukraine-westliche-hilfsgelder-drohen-in-den-kassen-von-hedgefonds-zu-landen/>
3 https://erlassjahr.de/wordpress/wp-content/uploads/2025/05/Statement-warrants-case_V4-250523.pdf [anglická verze zde: <https://www.cancel-ukrainian-debt.org/prevent-predatory-hedge-funds-from-diverting-western-aid-money-to-ukraine-into-their-own-pockets/>]

4 <https://erlassjahr.de/blog/reset-mit-nebenwirkungen-das-scheitern-freiwilliger-umschuldung-im-fall-ukraine/>

institute, a právě těm dluží Ukrajina nejvíce.

Je to už nějakou dobu, co jsme vydali překlad článku⁵ francouzského ekonoma Erica Toussainta věnovaného právě rozboru ukrajinského státního dluhu na přelomu let 2024 a 2025. Jak z něho plyne, z celkového ukrajinského vnějšího dluhu ve výši 115 miliard dolarů pohledávky ve výši padesáti miliard drží Evropská unie, celkem 38 miliard Světová banka a Mezinárodní měnový fond, cca šest miliard dohromady Norsko a Japonsko – a dvacet miliard „soukromí věřitelé“. Připomeňme, že u tzv. „GDP-warrants“, na které Erlassjahr, Debt Justice UK, Socialnyj ruch a další poukazují, se jedná o pohledávky za půjčené části ve výši 2,6 miliard, tedy cca osminy celkových pohledávek „soukromých věřitelů“ a zhruba 2 % vnějšího dluhu celkem.

Eric Toussaint také podrobně ukazuje, za jakých podmínek tyto instituce Ukrajině půjčují: vyžadují za to dodržování kalendáře „reform“, jejichž uvádění do praxe hlídají. K těmto reformám patří rozpočtové škrt, liberalizace trhu (mimo jiné i s energiemi), vpuštění soukromých investorů do veřejných služeb, atd.

Vnucuje se pocit, že organizace jako Erlassjahr nebo Socialnyj ruch buď pro strom nevidí les, nebo ho ani vidět nechtějí.

NAIVITA?

Hnutí a neziskovky, které protidluhovou kampaň vedou, vědí, kdo většinu ukrajinského dluhu vlastní: v minulém roce samy zveřejnily [v článku z února 2022, který při té příležitosti doplnily] údaje o dluhu k roku 2025 včetně jeho rozdělení mezi věřitele. Jejich čísla se s Toussaintovými v podstatě kryjí⁶. Můžeme se trochu pozastavit nad jejich formulací: „Určitá část této zahraniční

pomoci přichází v podobě půjček“ [„Some of this foreign support comes in the form of loans“] zní trochu eufemisticky vzhledem k tomu, že ona „určitá část“ představuje cca 85 %. Nicméně v souladu se skutečností jsou tu zmíněny MMF i Evropská komise jako věřitelé.

Jak to veřejnosti prezentují společně se západními protidluhovými hnutími a neziskovkami, to už je trochu jiný příběh. Úzké zaměření pozornosti na malé procento celkového dluhu už jsme zmínili. Podívejme se nyní ještě jednou na již zmíněný článek svazu Erlassjahr⁷: „erlassjahr.de proto v prohlášení vydaném společně s partnerskou ukrajinskou organizací Socialnyj ruch a dalšími evropskými partnery z řad občanské společnosti požaduje, aby finanční pomoc určená k rekonstrukci a obraně neodtékala do kas hedgefondů“, píše se v úvodu. A o něco níže: „Krom právního zamezení žalobám před evropskými soudy musí být zajištěno i pokračování finanční podpory Ukrajiny. Proto musí ve své podpoře Ukrajiny pokračovat i Mezinárodní měnový fond – i pro případ, že Ukrajina nebude již s to půjčky splácet“.

V čem je problém? Už v použitém slovníku: v případě soukromých investorů mluví Erlassjahr, Socialnyj ruch a další o „půjčkách“, u EU a MMF naopak hovoří o „pomoci“ a „podpoře“, a mlčí o tom, že se také jedná o půjčky a že úroky z nich nejsou nijak symbolické, ačkoliv to vědí.

U federace neziskovek specializované na otázky dluhové spravedlnosti a na problematiku dluhů rozvojových zemí to působí přímo kouzelně, a ani Socialnyj ruch to nestaví do nejlepšího světla.

POSTOJ K ZÁPADNÍM INSTITUCÍM JAKO PROBLÉM

Nemůžeme tvrdit, že s jistotou známe důvody jejich postoje, ale přesto stojí za zmínku, že svaz Erlassjahr podle svých výročních zpráv⁸ [cca polovinu svých příjmů v posledních letech získává od německého Ministerstva pro hospodářskou spolupráci a rozvoj,

Evropské komise a nadace Open society fund London George Sorose; aniž bychom dělali unáhlené závěry, něco to vypovídá; jen pro úplnost dodejme, že větší část zbylých příjmů pochází od německých církví – převážně protestantských, trochu od katolické – a že občas Erlassjahr pořádá menší akce ve spolupráci se sociálně demokratickou nadací Friedrich Ebert Stiftung. Ani za tím nemusí nutně být zjištění nebo nepoctivost. Nejde se ale ubránit dojmu zavírání očí před realitou. Určitá část evropské levice si zkrátka nenechá své přesvědčení o „progresivní“ úloze EU a dalších evropských institucí vzít, a jak Spojené státy v posledních letech odhazují masku, chytá se představy EU coby „alternativy“ jako tonoucí stébla a snaží se nevnímat typický přístup evropských činitelů: něco slovně odsoudit a přitom pokoutně podporovat [viz např. pokračující podporu Izraele v podobě spolupráce na úrovni rozvědek nebo technické podpory]. A tak se stává, že Socialnyj ruch projevuje větší ochotu kritizovat vládu vlastní země [na jeho stránkách občas najdeme odsouzení způsobu, jakým ukrajinské elity přenášejí vojenskou a finanční tíhu války na chudší část obyvatel, i proti násilnému verbování Ukrajinců do armády se již někdy nesměle ozval] než Evropskou unii.

Zda z toho něco má, je otázka – dost možná ani ne, a nelze vyloučit, že to ani není jeho cílem. Trochu to totiž připomíná situaci v západní Evropě, když v 70. a 80. letech hýbalo veřejným míněním Solženicynovo Souostroví Gulag a část levice se k němu stavěla negativně ne nutně proto, že by mu vůbec nevěřila, ale spíš proto, že se bála posílení pravice a k tomu nadále vycházela z toho, že Sovětský svaz je součástí „pokrokového“ tábora, který je potřeba zachovat. Že se historie opakuje, není nic překvapivého, je ale úsměvné, že na tuto tradici navazuje zrovna ukrajinská organizace, která z kritiky „západní levice“ udělala svou značku – a spolu s ní i ta část západní levice, které Socialnyj ruch dělá tu výsadu, že ji nenazývá „západní levicí“.

Takový přístup nepomůže nikomu – ani obyčejným Ukrajincům, ani levici. Je celkem jedno, jestli vychází z přesvědčení nebo jestli jde o podvod – důsledky jsou stejné. Od prázdných gest vydávaných za „solidarititu“ je potřeba se distancovat a nebrat přitom ohled na prskání o „westsplainingu“ nebo „zápa-dolevičáctví“.

⁵ <https://solidarita.socsol.cz/2025/zahranicni/ukrajinsky-dluh-nastroj-natlaku-a-okradani-v-rukou-veritelu>

⁶ <https://www.cancel-ukrainian-debt.org/why-is-the-debt-unfair/>

⁷ <https://erlassjahr.de/news/ukraine-westliche-hilfsgelder-drohen-in-den-kassen-von-hedgefonds-zu-landen/>
⁸ <https://erlassjahr.de/ueber-uns/jahresbericht/>

VALERIE, VZPOMÍNÁME

Některým věcem se těžko věří. To, že Valerie umřela jen tak, z ničeho nic, se mi špatně chápe i teď. Všichni to známe: někdo je dlouho nemocný, jiný měl hroznou nehodu atd. Tam se nějak dovede smířit s tím, že k tomu všechno směřovalo. Ale tady ne. Prostě jednou přišla zpráva, že je konec. Valerie už nikdy nepřijde na členskou schůzi, už nikdy nebude organizovat Dny antikapitalismu jak s energií, trpělivostí a nadšením dělala řadu let. Stihla mi ještě doporučit skvělý ruský opoziční podcast Eto basis, který má v sobě slovní hříčku, protože se dá přeložit jako „to je základ“ ale také jako „to je základna“ s odkazem na politickou ekonomii. Bohužel si o jednotlivých dílech a diskusích, které se tam odehrávají, nikdy nepovídáme – ani česky, ani mojí pořád strašně špatnou ruštinou, kterou tu a tam trpělivě poslouchala a opravovala.

Na Valerii budu vždy vzpomínat jako na člověka s pevným odhodláním a přesvědčením, že naše společné úsilí může změnit svět.

Jan Májíček

Valeriya se pohybovala světem s lehkostí skřítky. Byla aktivní v mnoha kolektivech, do všech přinášela svůj smích a dokázala lidi úžasným způsobem propojovat. Sama s úsměvem říkala, že jí k tomu popohání FOMO (tj. strach, že něco promešká), ale život v kolektivu byl pro ni zkrátka způsobem bytí. Vždycky působila dojmem, že přesně ví, co dělá, v rámci Socsolu si vybírala cíleně aktivity, které ji vnitřně naplňovaly – ať už to byla organizace Dnů antikapitalismu nebo stříhání podcastů. Cenil jsem si její lidskosti a upřímnosti, dokázala se uvolněně bavit úplně s každým. Ohromně jsem si s ní rozuměl, měla smysl pro humor a dalo se s ní bavit o všem, třeba o literatuře. Byl jsem šokován, když mi o sobě jednou skromně říkala, že si nepřipadá moc chytrá – pro mě byla jedním z nejinteligentnějších lidí, které jsem poznal, svými moderními poznatky několikrát zbořila mé falešné představy o světě zakotvené v buržoazních vědách. Inspirovala mě také svým přesvědčením o síle komunity, ve které spatřovala jediný způsob řešení mezilidských problémů a náhradu instituce rodiny. Za těch pár let, co jsem ji znal, mě toho hodně naučila.

Nikdy na ni nezapomenu.

Pavel Šnajdr

Milá Val, ani po takové době vlastně nevím, co psát, protože ještě pořád nemůžu uvěřit tomu, že už tady s námi nejsi. Vstupovaly jsme do SocSolu krátce po sobě a ještě loni jsme na to spolu vzpomínaly. Byla jsi skvělá a pracovitá soudružka a kamarádka a vždycky s tebou bylo fajn povídat si po schůzích. Hlavně na Dnech antikapitalismu jsi vždycky odvedla obrovský kus práce a letos nám tam budeš moc chybět.

Mrzí mě, že spolu nepřeložíme tu knížku, o které jsme se bavily, a že už si spolu nedáme pivo v parku před Žižkovským kostelem a mrzí mě, že jsem nikdy nedávala úplně moc najevo, že jsem tě měla moc ráda. Určitě by ti udělalo radost, že chystáme spoustu super věcí a vzpomínáme na tebe. Byla jsi neskutečně silná a byla jsi v mnohém velkou inspirací.

Když jsi odešla, nemohla jsem tomu uvěřit a nemůžu tomu uvěřit dodnes. Měla bys tady být s námi.

Markéta Juřicová

Dopis mrtvé soudružce po několika měsících

Milá Val,

byla jsi socialistka a feministka a já tě měl moc rád. Snažil jsem se ti najít práci u nás na oddělení a byl jsem smutný, když to nevyšlo. Nakonec jsi nastoupila do oddělení akvizice. Ještě mám někde ve svých starých zprávách od tebe, které na mě občas vylítnou jako kukačka z hodin, naší výměnu ohledně nákupu sborníku od Callinicos. Nakonec se ti ho podařilo pro Národní knihovnu sehnat a já ti byl vděčný. Jezdili jsme spolu ze schůzí Socialistické Solidarity tramvají a já, přiznám se, byl občas zoufalý z toho, že úplně nerozumím tvému světu; Připadal jsem si jako kdosi, o němž psala v básni „Serióznost“ tvá feministická spolubojovnice Daria Gordova: „Co to je za hieroglyfy, ptají se lidi, kteří neumějí žádný jiný jazyk než ten ve vlastní hlavě“. Shodovali jsme se ale v tom zásadním, a to že je potřeba zkoušet pochopit a měnit svět zleva. A ty jsi byla dokonce schopná organizátorka akce, která se o to snaží, Dnů antikapitalismu. Měla jsi nádherné fialové vlasy a lidé si pak na tvůj pohřeb brali fialovou. Odešla jsi tak nečekaně a tak mladá! Opět Daria Gordova: „Spi, pokusím se tě nevylekat, až tě budu hledat.“

Sbohem, Val.

Martin Šaffek

ZA ČÍM STOJÍME

PROTI IRACIONÁLNÍMU A ABSURDNÍMU SYSTÉMU

Globální kapitalismus je systém nerovností, ve kterém chudí chudnou a bohatí bohatnou. Stamiliony hladoví a umírají na snadno léčitelné nemoci, zatímco je technologicky možný důstojný život pro všechny. Systém upírá drtivé většině možnost rozvíjet své tvůrčí schopnosti a degraduje ji na úroveň stroje. Lidé jsou nuceni pracovat déle a na více úvazků, zatímco nezaměstnanost stále roste a uvrhuje další masy do chudoby a nejistoty. V kapitalismu vznikají války o suroviny a trhy, jsou drancovány přírodní zdroje, likvidována kulturní rozmanitost. Ačkoli jsou veškeré hodnoty tvořeny lidskou prací, kontrolu nad jejich distribucí má kapitál. Kapitalismus spočívá v honbě za ziskem na úkor lidských potřeb. Je to iracionální a absurdní systém.

ZA SOCIALISMUS ZDOLA

Jako alternativu ke kapitalismu nabízíme systém, který nazýváme socialismem zdola. Jedná se o systém samosprávných rad, jež rozhodují o politických i ekonomických otázkách. Demokracie zde není omezena na hlasování jednou za čtyři roky, ale proniká dennodenně všemi oblastmi života společnosti. To umožňuje začít vytvářet

společnost bez nezaměstnanosti, bez chudoby, bez útlaku.

Naprosto odmítáme režimy bývalého východního bloku v ČSSR, SSSR, ale také v Číně, na Kubě atd. Považujeme je za tzv. státněkapitalistické režimy. Jestliže dnešní kapitalismus je typický mocí nadnárodních korporací a jim poplatných parlamentů, měla tehdy veškerou ekonomickou a politickou moc třída stranické byrokracie. Hlásíme se k tradici levicové opozice vůči těmto režimům.

Podporujeme zápasy námezdně pracujících za kratší pracovní dobu, vyšší mzdy, lepší pracovní podmínky, bezplatnou lékařskou péči a sociální zabezpečení a všechny ostatní emancipační snahy. Nespoléháme ovšem na parlamentní politiku. Jen nezávislá aktivita pracujících prostřednictvím stávek, kampaní, manifestací apod. může vést k systémové změně. Jen sami pracující mohou dosáhnout svého vlastního osvobození.

SOLIDARITA

Úsilí o socialismus zdola je součástí celosvětového boje. Prosazujeme solidaritu s pracujícími, nezaměstnanými a utlačovanými v jiných zemích. Jsme v zásadní a aktivní opozici vůči všemu, co proti sobě staví nepřivilegované obyvatele různých zemí, různé národnosti, různé barvy pleti, různého poh-

laví, sexuální orientace, náboženství či profese. Podporujeme tedy kampaně a boje proti rasismu a xenofobii; proti islamofobii, nesnášenlivosti vůči Romům apod. Bojujeme za úplnou politickou, ekonomickou a sociální rovnost žen a mužů, vystupujeme proti diskriminaci na základě sexuální orientace.

Fašismus a nacismus považujeme za zásadní hrozby všem dosaženým demokratickým a sociálním právům. Ačkoli jejich hesla často znějí antikapitalisticky, ve skutečnosti jsou fašismus a nacismus pokračováním kapitalismu, jen jinými prostředky. V dobách krize jsou tyto politické hrozby zvláště aktuální.

REVOLUČNÍ ORGANIZACE

Kapitalistický systém vytvořil vysoce organizované instituce včetně státu, které kontrolují bohatství, média a represivní složky. Abychom čelili moci těchto institucí, musíme se sami organizovat. Chceme být zárodkem revoluční strany, která bude spojoval aktivisty různých hnutí a pracující třídy. Na rozdíl od parlamentních stran pro ni bude účast ve volbách jen prostředkem, jak dále šířit myšlenky svobody, rovnosti a solidarity. Tato revoluční organizace může zásadně přispět k tomu, aby emancipační hnutí sílila, a podílet se na rozvíjení myšlenek a strategií, které povedou k překonání kapitalismu.

PŘIDEJTE SE K NÁM

**SOLIDARITA
VYDÁVÁ SOCIALISTICKÁ SOLIDARITA
WWW.SOCSOL.CZ**

**Registrační číslo Ministerstva kultury ČR: E 20370
Redakční e-mail: redakce@socsol.cz
Předplatitelský e-mail: predplatne@socsol.cz**

ŠÉFREDAKTOR:
Martin Šaffek

REDAKČNÍ RADA
Jan Májiček, Markéta Juřicová,
Petr Dvořák, Pavel Šnajdr

SAZBA:
Martin Šaffek

KOREKTURY
Alžběta Bláhová, Petr Dvořák, Markéta Juřicová

Vždy na straně pracujících!

Sledujte nás na sociálních sítích

Kanál Solidarita na WhatsUpu

Skupina Solidarita na Telegramu

Stránka socsol na Facebooku

Účet socsol.cz na Instagramu

Pište na mail info@socsol.cz

**Odebírejte
mailový
zpravodaj**

**Přidejte se
k nám!**

